

ln 88
B

□ □ СВЕЧАНИ ДОЛАЗАК ВОЈСКЕ И □ □
ОТКРИВАЊЕ КАРАЂОРЂЕВОГ СПОМЕНИКА
□ 11. АВГУСТА 1913. ГОДИНЕ У БЕОГРАДУ □

САСТАВИО □ □ □
ЉУБИША ВАЛИЋ

Београд 11737/13
Зв а

БЕОГРАД □ □ □ □ 1913.
НОВА ШТАМПАРИЈА „ДАВИДОВИЋ“

Набављено 20. VI. 1933

Бр. инвентара 2222 11737

Handwritten text, possibly a title or header, which is extremely faint and illegible.

Handwritten text, possibly a name or address, which is extremely faint and illegible.

31884/54 ✓

ош од 6. октобра 1912. год. када је почео рат за осло-
ђење, Београд, престоница Србије сву пажњу своју, сву
мисао, све своје осећаје обратио је војсци. Сваки њен
успех овеселио је Београд и Србију, сваки њен терет, свака
тегоба дубоко је потресла срце Београда и Србије.

Са колико жеље и нестрпљења очекивао је Београд и Србија
повратак своје драге деце, своје војске, одмах после сјајних победа
на Битољу и албанским горама — после онако сјајног свршетка пр-
вог балканског рата. Са колико бола примио је Београд и Србија
сазнање, да њихова деца морају поново загазити у борбу и то
против брата — небрата, против подлог дојучерањег савезника.

Сваки час борбе пратио је Београд и Србија са највећом
пажњом.

Колика је радост била после нових славних победа — колика
туга за изгинулом децом својом ..

Прођоше тешки дани и дође час радости. Наша деца наша
дична и победоносна војска враћа се својим домовима.

Београд облачи најсвечаније одело да дочека своје миљенике
онако, како још никога није дочекао. Хиљадама застава лепрша
се весело. Победне капије подигнуте у славу победничке војске
носе натписе у славу њихову, улице којима ће пролазити посуте
су цвећем а за сваког борца спремљен је венац да га оките.

Свиће 11. август 1913. год...

У свакој кући журно се спрема и мало и велико и младо
и старо да похита у сусрет онима који долазе, да их поздраве
као представнике свију оних који учествоваше у славном и ве-
ликом делу.

Добро дошли!

Са победничким заставама, под венцима народне љубави и признања, долазите нам данас, соколови и заточници слободе и славе наше, у престоницу повећане Србије, у представницу свих градова, села и заселака наших.

Раширених руку, поносом испуњеним грудма, до дна отвореним срцима и сузама љубави и захвалности наше у име Срба свих и свугде — дочекујемо вас данас, ослободиоце потлачених, браниоце ослобођених и уједињених, најлепшу љубав, највећу наду и најсилнију веру нашу.

Али покличе признања нашег, топлину захвалности и величину дивљења нашег према вама, здрављу и сржи народа нашег, прекидају у овим часовима радости и одушевљења, сузе побожне туге и родољубног бола што су вам редови проређени, што нису сви соколи на броју! Па ипак сјај оружја вашег, слава застава ваших, широко размакнуте међе наше Краљевине и захвални слојеви ослобођене браће наше — бришу нам сузе тужбалице и очима дају сјај поноса и величине, јер знамо да је само тако, само проређивањем ваших густих редова, могло доћи до нових и лепших дана отаџбине наше, па кроза сузе за њима шаљемо им изразе поштовања свога: рањеним друговима вашим најдубљу захвалност, а изгинулој браћи, осветницима и ослободиоцима, цвѣту и поносу нашега доба, изразе најпобожнијег молитвеног величања, којем ћемо учити и децу српску догод у Српству буде деца и подмлатка: „Хвала вам и слава, вечита слава, избраници и соколи наши!“

У душе наше сви сте ви унели веру, у мишице наше неодољиву снагу и поуздање — хвала вам, јуначка браћо, свима хвала.

Поздрављајући ваше победоносне заставе, ми у њима поздрављамо снагу и моћ свега нашег родољубног и пожртваног народа српског, поздрављамо с усклицима најузвишеније радости и најлепших нада.

Добро нам дошли! Добро нам дошли!
У вама славимо дичног врховног Команданта целокупне снаге
ваше, Њ. В. Краља Петра I.

У вама се дивимо Престолонаследнику Краљевине Србије,
Њ. В. Александру, храбром и победоносном вођу и угледу вашем.

У вама поздрављамо мудрост и пожртвовање ваших коман-
даната и командира, свих ваших претпостављених старешина.

У вама величамо снагу здравог организма и сву ретко про-
изводну моћ српског народа нашег.

Уживајте дане заслужног одмора у круговима својих најми-
лијих и најдражих, као што их уживају и новоослобођена браћа
наша у крилу давно жељене а сада сјајно дочекане слободе.

Слава вам!

Хвала вам!

Српске Новине Бр. 174 од 11. августа 1913. год.

У Шумадијској улици.

Још пре шест часова почеле су да се чичкају масе у Шу-
мадској улици и око Калимегдана, а дуж Немањине, Карађор-
ђево, Краљ Миланове и Кнез Михаилове улице правили су се
све гушћи и гушћи шпалери. На врху Шумадијске улице, на
утрини пред самим парком Карађорђевића, био је читав народни
сабор. Сваки је хтео да први сагледа победничке трупе и да их
први поздрави.

Под великом капијом од свежега зеленила и са натписима
наших цароставних градова, који су опет враћени у наше крило,
стајали су представници Београдске Општине, Народне Скуп-
штине, Јеврејске Црквене Општине, Савеза Добровољаца, жен-
ских хуманитарних и патриотских друштава и других корпорација.
У њиховој средини стајали су председник општине г. Љуб. Да-
видовић, г. Андра Николић, председник Народне Скупштине;
њих двојица имају да поздраве Престолонаследника и војску
на првом њиховом кораку у престоницу. Мало даље од њих
стајао је војвода Путник и министар војни генерал Божановић.

У свечаном оделу, радосних лица, гибале су се лесе иш-
чекујући долазак трупа, које су требале стићи у 7 часова, али
њих није било. Прошло је пола часа. Масе света биле су пре-
крилиле целу огромну улицу. Сви прозори, сви балкони, све

капије биле су начичкане. Било их је чак и по крововима и на гранама лиснатих кестенова.

Искуцало је већ и осам часова а значара, који је имао објавити долазак војске, није још никако било.

— Чекају седми пук, објаснио је неко. Стигао је у Ресник, још рано јутрос и сад маршира преко Бањице.

Још цола часа чекан је пук Београђана. Али њега није било. Због непогоде седми пук је морао застати у возовима између Ниша и Алексинца и свечаност је морала да се изврши без њега.

Тачно у четврт до девет, горе на врху Шумадијске улице појавила се мала група коњаника. То је био престолонаследник са својим штабом. Маса се усталасала, из хиљаде грла захорило се клицање, са свију страна полетело је цвеће засипајући победнике. Весео и радосно узбуђен газио је Престолонаследник по цветној алеји, весели обасути цвећем корачали су за њим његов начелник штаба генерал Бојовић, помоћник начелников пуковник Петар Пешић, ађутант Престолонаследников пуковник Швабић, референт пуковник Стојевић, потпуковник Шпартаљ, санитарски пуковник др. Владисављевић и други официри његовога штаба.

У сенци тријумфалне капије, на којој су била исписана места наших првих великих победа, застао је Штаб Прве Армије. И ту је председник београдске општине, у име Београда, упутио Престолонаследнику срдачну добродошлицу:

Ваше Височанство,

Са југа наше увећане отаџбине, из Старе Србије и Македоније долазите Височанство са својим заслужним јунацима, да објавите свету и престоници српској: Срби су слободни. Пушка је ућутала, топ је умукао, ослобођена раја је проговорила. Задахнут дахом те лепе слободу које одавно ужива, Београд у пуној радости, у пуној срећи може да изговори само једну, искрену реч, реч са срца: Хвала Височанство.

Ваше Височанство,

Снага и свест нашега народа никада се није тако дивно манифестовала као у овом ослободилачком рату. Она је најпре лагано расла, затим нагло бујала док није набујала у горостас српских армија, које су преплавиле српску земљу од Дунава до Белога Мора, од Јадрана до Једрена. Јунаци су крв точили, робље је сузе проливало али: из крви је слобода никла; из

суза се правда подигла; оствариле су се тежње читавих столећа; јава је доскорашњи сан многих милијуна. Велико дело ослобођења српског племена, за које се живи и мре, почело је да се изводи. Оно је у Вама, Височанство, нашло свога одважнога заточника, а у непобедним српским армијама, најпоузданијег јемца да ће бити и остварено. С вером у Бога, као што је исписано на светим заставама српских јуначких пукова, с вером у несаломљиву снагу свога народа, с вером у безграничну љубав народну према слободи, носите Височанство и даље слободу жуднима слободе.

Височанство,

Првим замахом твојим и твојих витезова, однео си слободу Куманову, Скопљу, Велесу, Прилипу, Битољу и Охриду. Ова мила места прошлости наше света су места данашњице наше. Света су по светим гробовима деце српске, света по јуначким подвизима знаних и незнаних јунака наших. Те велике костурнице реткога пожртвовања речито проповедају: завојевач је побеђен, робље је слободно, уништена је сила, родило се право.

Ваше Височанство,

Прве услуге отаџбини својој, прве услуге витешком народу своме, учинили сте у име узвишених принципа, тријумфа слободе над тиранијом, — победе правде над неправдом, слома силе над правом. Тако је и морао отпочети своју службу отаџбини праунук Војводе Карађорђа Син Војводе Петра Мркоњића. Ја Вас молим Височанство служите тим идеалима и даље и као човек и као будући владалац српски!

Височанство,

У тренутку кад су се орлови Твоји „крвавога кљуна до корена и крвавих крила до рамена“ спремали гнезду своме, да на лаворикама славе своје одморе своје јуначке кости, поклич убојне трубе позвао их је у нову борбу, у нову славу. У долини тихе Брегалнице, на обалама хучнога Вардара спремао је неблагодарни брат небратски посао, спремао се: да победи непобедне, да саломи несаломљиве, да унизи прослављене, да отме витешки освојено, да присвоји добро Србиново. И лину крв. Брегалница потече крвава, Вардар у истини пронесе коње и јунаке.

Наша историја није забележила крвавију битку од Косова: није записала ни славнију битку од Цара Душана.

Гинуло се и побеђивало се, Борци на издисају као да су чули речи Карађорђеве и Хајдук Вељкове: тако се бије наша децо драга за славу и слободу свога племена.

Тако је морало бити. Народ је свесно поднео велике жртве да би ослободио неослобођене, да би синула срећа несрећнима, да би престале муке мученицима.

Победило се, али се изгинуло. О ви свете сени палих витезова никад вас неће заборавити српски народ и његов Краљ! И данас у данима велике народне радости сећају вас се са дубоком захвалношћу.

Височанство,

Дани у којима живи српско племе велики су. Светло место у стварању њихову заузима Ваше Височанство Ваша славна Прва Армија. Вама Височанство и Вашој армији, а преко Вас и целокупној храброј српској војсци Београд изјављује дубоку, топлу и срдачну захвалност. У знак те захвалности Београд Вас моли да примите Височанство ову сабљу, којом сте у минулин ратовима и Ви и Ваши храбри Војници тако витешки руковали; да је носите с гордошћу на коју има пуно право осветник Косова, победник са Куманова, јунак са Битоља. Нека она Височанство никада не сине без потребе, а кад сине нека се никад не поврати у корице без части за Ваше Височанство, без славе за српско племе.

Добро дошли Височанство са својим витезима, добро дошли у престоницу која Вас воли и која се вама поноси. Живели.

Престолонаследник је видно узбуђен примио дар Београда. У том тренутку председник Народне Скупштине г. Андра Николић поздравио га је у име народног претставништа наглашујући да ће Скупштина учинити све, да се одужи онима који су се заложили за велико народно дело, које је свршено, и да ће уложити све снаге да се настави велики посао културног и економског ослобођења наших нових крајева.

На те поздраве Престолонаследник је одговорио:

Ја вам, господо, срдачно благодарим на симпатијама и љубави коју ми у име народног претставништва и драгих Београђана изражавате.

Признање и похвалу коју ви мени упућујете, ја бих хтео врло радо поделити са свима српским официрима и војницима, али на жалост ову нашу велику ратничку тековину не могу поделити са свим њеним творцима јер је велики број оних јунака, који су ово сјајно дело створили, остао на нашим бојним пољима.

Нека нам за утеху послужи то што је већина њихових светих гробова остала у границама наше нове отаџбине.

Дична и победоносна српска војска победама на Куманову, Прилепу и Битољу, повратила је оне наше земље, које су нам пре толико година турски завојевачи отели.

Победама на Брегалници ми смо Српству сачували те наше земље против нових балканских завојевача.

Гробовима наших јунака код Једрена и Скадра наш народ је утврдио своје првенство на Балкану како у погледу своје снаге, тако у погледу своје верности и великодушности.

Не великим већ срећним треба да се сматра онај, који је командовао у рату овим заиста великим народом.

А захвална Србија, која је у материјалном погледу тако сјајно издржала ова два рата, поред одавања пијетета палим јунацима, нека požури да олакша ране и губитке породицама оних јунака који су за њу гинули и овако се сјајно показали.

Поред тога наша браћа на Вардару, на обали Дрима и Брегалнице жељно и што пре очекују од својих ослободитеља културу и цивилизацију; јер наша Македонија и Стара Србија имају да буду напоредо са Шумадијом најјачи стубови наше домовине.

Ја вас, господо, молим да узвикнемо: „Нека је слава оним јунацима који су пали за срећу и благостање наше земље. Живео српски народ!“

После Престолонаследниковог говора војска се, уз одушевљено клицање народа са Престолонаследником на челу кренула Немањиним, Карађорђевоим и Богојављенском улицом на Калемегдан, да присуствују свечаном откривању Карађорђевог споменика.

Откривање споменика.

У 9 и по часова је већ на Калемедану била искупљена маса света нарочито позваних отмених званица.

У парк улази литија; Митрополит са свештенством. Пред њима црвени барјаци и заставе певачких друштава. Певачи и свештеници певају. „Благословен јеси Христе Боже наш“, ори се из преко сто педесет гласова најбољих певача.

За мало са града отпоче паљба топова, а из вароши допиру гласови из масе „Живео“.....

Музика краљеве гарде засвира химну и Престолонаследник са својим штабом сви у походном оделу, онакви какви су били на Брегалници, са председником општине г. Љ. Давидовићем који их је дочекивао на улазу, тријумфално улазе кроз шпалир војске и народа праћени урнебесним узвицима „Живео, живели!

Пред дворском трибином на челу владе г. Никола Пашић дочекао је Престолонаследника с киме се командант прве армије најљубазније поздравио.

Дипломатски кор, представници сила и осталих држава долазили су редом, један за другим и поздрављали са Престолонаследником. Сви су били сем аустроугарског посланика. Међу гостима били су командант војске из Земуна у цивилу и префект земунске полиције.

Долази војвода Путник са Престолонаследником. Народ га поздравља са „живео“.

У 10 сати и 45 мин. опет се чују узвици из Кнез Михајлове улице „Живео!“ То долази Краљ.

Командова се „мирио!“ Химна отпоче и Њ. В. Краљ стиже аутомобилом.

Старог нашег Господара који пати од реуматизма помогоше да сиђе из кола министар војни и ађутант Краљев г. Остојић.

Публика је френетички поздравила Краља а он је весело салутирао.

Сад је настала најлепша и најдирљивија сцена.

Краљ и Престолонаследник пођоше један другом у загрљај. И Краљ пољуби свог узвишеног и јуначког сина трипут у чело и пред целим светом својеручно прикачи медаљу за храброст заслужном хероју нашем.

Настаде богослужење. После овога говорио је Митрополит о Карађорђу и његовим заслугама за оснивање Нове Србије. По свршеном говору, на знак краљев, споменик је откривен.

Откривање споменика пропраћено је бурним поздравом народа и војске. Војна музика је свирала поздрав а певачка друштва отпеваше „Хеј трубачу с бојне Дрине.

Њ. В. Краљ је из своје ложе изишао пред Вождов споменик и изразио неколико мисли пуних осећања. Њ. Величанство захвалио је војсци која је својим скромним средствима подигла споменик његовоме великоме деду Вожду Карађорђу са овим речима:

„Откривајући споменик свог деде Карађорђа, моја прва реч нека је топла захвалност српској војсци, која својим прилозима, подиже овај видни знак свог пијетета према Вожду.

„Али Карађорђа српска је војска задужила још нечим много вишим. Она му је дигла споменик најређи и најскупљи: својом крвљу. После 100 година она је пошла тамо, куд је он хтео, путем ка Косову, па имајући бољу спрему и бољу срећу од њега повратила старе српске земље и царске столице. Његовој души биће данас необично драго, да погледа на нову Србију и њене витезове.

„Живела српска војска!

За овим је говорио Министар Просвете Г. Љуба Јовановић.

Ваше Величанство,
Ваша Вишочанства,

Пребила се бритка сабља, и златна се круна смрвила, и са свим оним што потону, у крви — потону, пропаде и мучна тековина наше старе историје: државни живот српски. Од тада Срби постоје само као народ. И за све време после, само се брине и ради о народним невољама, о народним потребама, о његовим правима, повластицама, али не о држави.

Светли узузаци, каки је појава Деспота Ђурђа Бранковића крајем XV века, истичу питање о свој независној Србији, али они сину и нестану и за више од триста година Србин, разједињен вером, подељен међу разне господаре, служи само за славу и величину туђих царевина.

То је за јевропски свет било постало тако природно, нешто што се само по себи разуме, да се и дан дањи не може једва једном престати са тим и не гледати нас више тако. И сад нас још понекад не разумеју ни сама браћа наша, сматрајући Србију као неку просту етнографску појаву и јединицу, од прилике као

красне угарске Словаци, готово као Лужичке Србе. Не виде да је овде заједно с народом и земља, државно биће, Краљевина са чисто својим дужностима, потребама, правима, функцијама, снагом и захтевима снаге који потичу из једног таквог бића.

А ова је промена у судбини нашој настала од 1804. године. Истина, и тадашњи је покрет поникао из узрока у главном истих из којих и толики други ранији српски покрети: због тешких зулума народу; и он је настао ради поправке несноснога стања народнога; Карађорђе није у Орашцу изабран за главару државнога већ за војводу народу, па ипак — Карађорђе основа Србију.

Ту Србију, земљу која има своје омеђено биће, сталним границама од 1804—1813. године видимо непрестано за време оног великог устанка. Она постоји, а Карађорђе је њен представник, представник који је имао много: десетине, стотине главних и хиљаде, десетине хиљада других сарадника, али међу којима се он издиже, што рекао песник, као њен отац, као што се издиже Караџић међу заснивачима нове српске књижевности.

Потврду томе ми ћемо тешко наћи у енунцијацијама Карађорђевим; нити је он био човек од речитих изјава, нити је онда било кога ко би нам те изјаве бележио. Ми ту потврду морамо познати по ономе што је он радио, а и по оном што није урадио.

Па шта је урадио херој из Тополе?.. А треба ли на то одговорити пред Србима? Ја ћу само истаћи једну страну, једну црту његова рада. Требало је оне страшне зиме, кад наста сеча свега угледнијега по Србији, почети; а колико је страшно почети сведочи песник јунака кад описује у „Горском Вијенцу“ спрему за почетак унутрашњега пречишћавања у Црној Гори. Сердар Вукота, заклињући главаре, преклињући издајнике — несмелице, објављује унапред да ће се као најбољи сматрати онај који почне: „а ко чиња бити ће најбољи.“ Да, врло је лако после свршенога посла бити и јуначнији и паметнији; онда за свашта има накнадних кандидата доста.

Па погледајте онај тајни састанак у Орашцу. Нико не може да се прими за вођу, неки и не сме. Карађорђе нити се намеће нити се у ствари склања, он само казује какав ће бити, ако се он прими... и он „чиња!“ Почиње у добри час, и почиње непрестано, свуда и на сваком месту. Нема у свих наших досадашњих седамнаест округа ни једног јединог где нема трага његову делању. Где не стиже он стижу његове војводе, али већином стиже он лично од Мишара, Жиче и Тичара према

Босни, од Малајнице и Прахова према Бугарској. Од Пожаревца, Смедерева и Београда у Подунављу до Варварина, Делиграда и Грамаде према Старој Србији лети као муња и свуда узима решење бојног чвора у своје руке, не толико по власти које му вођство доноси, колико по неисцрпности свога великога ђенија.

И нигде он не допушта да њему непријатељ бира и намеће погодбе борбе. Велика Кулин-Капетанова војска надире из Шапца ка Београду. Све војводе, несумњива јунаштва, изгубиле главу, он долети, растури ратнике Кулинове војске, потисну са Мишара, изабра место борбе и претвори га у смишљено поприште најлепше битке. Тако доводи и Мехмед Рушид пашу на Варварин, где му заједно с графом Оурком спрема гроб војсци, тако свуда својом иницијативом ствара догађаје и тим ствара војничку егзистенцију Србије, ствара Србију. Границе које јој је он обележио, утврђене првим букурешким миром, остале су историска и дипломатска подлога екзистенције Србији све до рата 1877/8 године.

Али место да се и даље задржавам на оном шта је Црни Ђорђе радио, рад сам споменути — јер ми се чини необично значајно — нешто што он није радио. Да, чудо је, што она силна борбена снага, она офанзивна иницијатива није никад избијала у унутрашњој политици Вождовој. Ми се на сваком кораку срећемо с покушајима који после првих устаничких успеха потичу и од малих и од великих његових сарадника који иду на то „да се Карађорђева власт ограничи“. Они ни од чега не презају, ни од покушаја мучког убиства, ни од оружаног одметништва, ни од самог државног неверства. Тада ни Ђорђе није остајао јагњетом, још мање они који су се прибијали око њега и у његовом успеху гледали одржање и напредак своје власти и господарства. Али Ђорђе се само брани, да би могао до краја ислужити своју службу Отаџбини. Он до краја, како каже Милићевић, „изумљава простотом свога живљења и одсуством жудње за врховну власт своје потомству“. Кад му долазе изасланици руске владе и двора, он место да преко њих обезбеди будућност своју и дечију, говори једном од њих, пуковнику Паулучу: „Имајте на уму, Господине, да ја ништа друго не желим него дочекати да се моја Отаџбина престане бојати да ће опет пасти под јарам отомански; тада ћу се ја свега махнути и отићи на свој плуг“. То нису биле празне речи. Тај некадашњи смели четовођа, богом намењени велики војвода био је најуреднији домаћин: „Кад није био на војсци, — вели биограф — он је

код куће косио, и радио све пољске послове, као и други сељаци. Кажу да је, наделавајући обручје, искривио руску колајну коју је носио на прсима“. Смеран у јелу у пићу, у оделу. Обично се носио не као остале војводе, него као остали сељаци.

И он је те традиције оставио у наслеђе својој кући, као што јој је оставио и традиције демократизма за политичке режиме његових потомака. Оно што није било демократско у режиму од 1842 до 1858 године није потицало од његова сина Александра него од оних који су 1842 сломили Обреновиће. Као што се под Карађорђевој сенком у првом устанку радило много што никад он не би мислио, ни желео, тако се то понављало и после, много после њега. Али остаје као стечена историска истина да ни у њега ни у његових потомака није било ни иједног значајног примера какве њихове борбе с народом ради каквих владарских прерогатива.

И гле, као по неком чуду, тај исти Карађорђе, који не уме пожелети круне, даје Србији династију која обнавља старо Немањићево крунисање и, чувајући суревњиво завештана јој прародитељска начела, даје доиста „српској круни нови сјај“, умећући у њу драге каменове који се зову Нови Пазар, Приштина, Призрен, Прилеп, Битољ, Скопље, Кратово, Кочане,

Да, јер и тамо су славне заставе наших Дунавца, Дринаца, Шумадинаца, Тимочана и Мораваца пошле трагом који им је Ђорђе оставио, као год што је он обележио пут на југ и на запад и оној војсци која је 1876 и 1877 године пошла у свети бој. И тада и сада ношена су наша света знамења Отаџбине онамо куд је полазила његова војска 1806 године. Пуцала је пушка на Сјеници, на Новоме Пазару, око Суводола, на Лабу, као и пре стотину година. Па и кад су наши нови Обилићи пошли и стигли даље и од Ђорђа и од његових најсемељих ратника, нашли су места, градове, поља и планине ка којима је жудела мисао онога великога поколења. Нас на Ситницу није звао само кроз петвековну даљину поклич коњима прегажених Лазаревих витезова нити на Вардар само светао спомен славе наше XIII и XIV века, не, нас је тамо водио и дуг који је Србија дуговала према оноликим силним јунацима и војводама који из Санџака, из Пећи, од Призрена, од Гостивара, из Охрида и са његова дивнога језера полетеше и лише своју крв по разбојиштима садашње Србије, свесни да помажући њено сгварање спремају слободу и својим постојби нама. Тако је пре стотину година посведочена крвна мисао и

осећајна веза између северних и јужних, нових крајева наше проширене Србије. Доиста се ми можемо презриво насмејати кад слушамо тврђења да је Србија почела мислити и радити за Стару Србију и Македонију само после 1878 године на подстакe једне туђинске владе, која је желела да наша млада Краљевина на тај начин заборави на сестру преко Дрине. На то одговара Карађорђева Србија која је још 1807 године у програм својих будућих граница унела и Скопље па то саопштила Русији и још онда добила за то и највише одобрење.

И кад ми тако у оснивача нове српске државе налазимо толико сведочанства да су не само били дорасли своме задатку те њу онако чудесно васкрсли из оног великога косовскога гробља, него да су јој схватили погодбе опстанка, напретка, свестраног снажења и ширења, и да су јој засновали темеље на широкој, непроменитој и непоколебљивој мисли српског демократског национализма, бујној и плодносној мисли која њу прожима и диже од самог постанка све до данас, ми стојимо збиља задивљени пред оним дивовским „поколењем за песму створеним“. А у том чудесном, колену, који броји онолике великане, стоји међу њима као Свети Сава међу српским архипастирима, као Душан међу Немањићима, стоји тополски херој, дичан друг старих великих прегалаца Часлава, Стевана Немање, који из мртвих дизаху и уједињиваху Србе свога доба. Црном Борђију који се у општем злу не поништи, који се у свом добру никад не понесе, који умеде без колебања почети, који знаде онако величанствено, без застајкивања наставити, нека је од стране свих Срба у веке векова хвала и слава! слава! слава!

Затим је министар војни г. Божановић предао споменик на чување председнику општине овим лепим говором:

Господине Председниче,

Преко овога светог места, на коме је подигнут овај споменик, пре 107 година, Врховни вожд Српскога Народа, Велики и бесмртни Карађорђе, оснивач славом увенчане династије Карађорђевића, лично са мачем у руци, на челу својих ратних другова, проломио је београдску тврђаву срушио у њој турску силу и начео силно османлијско царство.

Цео свет чуо је тада за овај подвиг његов и наших вишешких предака.

Свако попрште Вождовог ратног похода буди свете успомене у захвалној души данашњих захвалних Срба: али ово место и спомен знамените 1806 год. Српству су нарочито мили и драги, јер је тада овде, пред војничким ђенијем Карађорђевим и витештвом његових другова, наших предака, заједно са овим великим утврђењима, пала и сама глава земље Београд, данашња престоница наше славне и миле Отаџбине Србије. Зато је баш на овом месту поникао овај споменик.

Краљевско-српска родољубива војска није могла остати равнодушна према неумрлој сени Оца Србије Великог Карађорђа, овога славног Витеза, овога највећег Србина, који прену намучени српски народ из вековног ропства знамените 1804. године, и који по речима нашега великога песника Његоша:

„дуноу живот српској души...
„српске мишице јунаштом запојио...
„и варварске ланце срушио“...

Српска војска да би дала израза захвалности и дивљења према сени Оца Србије, Бесмртнога Вожда Карађорђа, подиже њему а оставља Српству овај скромни споменик, који ће кроз векове указивати новим покољењима на Ореол славе, која краси бесмртну главу овога Великана, и на захвалност данашње генерације Краљевско српске војске. Српска војска је тим сретнија и поноснија што овај споменик оставља Српству данас, долазећи непосредно са бојних поља: са освећеног Косова, из Старе Србије, Албаније, Македоније и Тракије, куда је, по светлом примеру Витешкога Оца Србије, гредила путем славе и части и проносила своје победоносне заставе из боја у бој, из славе у славу, и одакле је данас дошла да баш на овом месту свије своје славом увенчане заставе да мирно отпочину.

Господине Председниче,

Као представника Краљевске престонице, ја Вас у име Српске војске молим, да примите на чување овај споменик, који Краљевско-српска војска преко Вас предаје у аманет престоници Београду и миломе Српству.

Нека би дао велики Бог да овај споменик буде у будућности жижа око које ће се скупљати Срби са свих страна, кад год устреба да се развију наше славне заставе, те да нас поведу онамо, куда је тежио ђеније Великога Вожда Карађорђа.

Слава неумрлом Карађорђу!!!

Слава свима великим синовима српскога народа који падоше за част и славу Отаџбине!!!

Слава им!!!

Г. Љуба Давидовић примио је споменик овим речима:

Ваше Величанство,
Ваша Височанства,

Са дубоким пијететом који обузима душу сваког Београђанина, у име престонице наше увећане и срећне Отаџбине, примам у свети иманет Споменик Вожда Карађорђа, Великог Сина питоме Шумадије. Примам га данас: кад се грли прошлост са садашњицом; кад унук довршује оно што је дед давно започео, кад малена Србија постаје виђеном државом. С колико је то напора постигнуто, с колико је то живота искупљено?

Дани дуге прошлости наше били су дани безнађа нашег; бећу дошли последњи часови једнога читавога народа. Душа је већ подрхтавала, срце је стрепило да не усахне врело живота народног. У болу без јаука, у очају без страха народ је стотинама година тачно своју драгоцену крв у тај извор, стотинама година лио је у њ топле сузе да не пресуши. Страхотна јава већ је шантала: пропашће српско племе, И не би тако. У најкритичнијем тренутку Шумадија је одгајила сина, који је умео и другима да удахне у душу своју неопозовну одлуку: слободно живети или умрети. Отпоче борба! дуга, крвава, славна. Орашац постаде олтар, цела Шумадија велики храм у коме се самопрегоревно само слободи служило. Првосвештеник у томе величанственоме храму био је јуначки Карађорђе. Као сури орао прелетао је с краја на крај своје Србије; јављао се свуда да: постадне посустале, подигне пале, охрабри уплашене, очеличи јунаке. Његово јунаштво очеличи јунаке. Његово јунаштво постаје страх угњетачу; нада угњетеноме. Пали се подигоше, уплашени се охрабрише; јунаштву српском не беше такмаца.

Подриње је Карађорђу песме певало, Видин је видео његова Вељка, Косово наслућиваше у њему свога осветника.

Карађорђе посеја оно што нас је хранило до данашњих дана. И данас српско јунаштво сија неугасном светлошћу. Оно није ништа мање од јунаштва доба Карађорђева. Куманово се не стиди Мишара; Битољ не завиди Делиграду; Брегалница је била крвавија од Мораве до Варварина. Јунаштво прошлости наше поноси се јунаштвом данашњице наше; данашње јунаштво за-

хвално се клања јунаштву Карађорђева времена. С тога јунаци с Куманова и Скопља, Велеса и Прилепа Битоља и Охрида, Приштине и Призрена, Сјенице и Новог Пазара, Љеша и Драча, са Косова и Овчега Поља подижу овај споменик првome јунаку наше новије историје. Овај споменик нека буде први у низу споменика који ће се још дуго подизати јунаштву српском. Подизаће се јер јунаштво не трне у нашем племену. Имаће још дуго и ко ће и коме ће споменике дизати.

Наша је дужност да ту дивну врлину нашега народа гајимо и развијамо. Ми то морамо чинити, јер нам без тога живота нема. Без пожртвовања не можемо сачувати што је наше, без јунаштва не можемо освојити што је наше. Пред спомеником највећег јунака ми се заричемо: гајићемо српско јунаштво, чуваћемо српске јунаке.

Београд није могао у свечанијем тренутку примити драгоценији аманет. Српска војска пре ратова за ослобођење подигла је споменик јунаку; српска војска после ратова славом увенчана открива споменик славом увенчаноме. Она је враћајући се са крвавога Ограшја похитала са својим Врховним Командантом Краљем Петром, да пред Спомеником Карађорђевим објави племену српском, и свима народима, који воле слободу народа, да су српске земље, дивне српске земље од Дунава до заносно лепих обала Македонских језера слободне. Лепше се уздарје Вожду није могло донети; лепше се место за прославу слободе није могло изабрати.

Слава Сени Карађорђевој! Пред твојим спомеником данас су окупљени Твоји унуци и прауници, Краљ српски са домом Својим, представници српскога народа, кога си ти толико волео, јуначка војска српска, чијим си се јунаштвом у своје доба дичио и поносио, окупили су се да ти се поклоне али да ти се и заветују, да ће слободу народну чувати као најдраже благо на свету, које им ти остављаш у аманет Велики Вожде наш, — само тако биће достојни благослова Твога, Велика Српска Душо!

Затим је настало полагање венаца од стране разних установа и корпорација. За време полагања певачи су певали „Еј трубачу!“ На споменик су положили зелене ловорове венце: Влада, Народна Скупштина, Општина београдска, Универзитет, Народ београдског округа, Представници Хрвата, Словенци, Занатска Комора, Трговачка Комора, Индустијска Комора, Трговачка Омладина и Трговачко Удружење, Коло Српских Се-

т*

стара, Друштво кнегиње Љубице, Српско јеврејско женско друштво „Добротвор“, Женски одбор „Св. Сава“, Црквено школска јеврејска општина, Београдске госпођице, Прво српско јеврејско друштво, Друштво „Карађорђе“, Дом ученица средњих школа Материнско Удружење, Спорт клуб „Душановац“ и Јеврејско Женско Друштво.

За време дефиловања код двора су се биле слегле огромне, непобројне масе света, које су нарочито биле притисле тротоар преко пута двора. Један део простора с десне стране капије остао је слободан. Ту су се налазили при дну новинари, и неки лекари страних мисија, пред самом капијом официри, који су тренутно ван строја, а с друге стране музика, која је непрестано свирала парадни марш.

На дворском балкону налазили су се Краљ, Краљевић Ђорђе, Кнез Арсен, Војвода Путник и г. Пашић са свима члановима владе. Сви они су с видним уживањем посматрали и отпоздавали ове победоносне и славом увенчане српске војнике. Нарочито се на лицу Краљевом и г. Пашићевом огледало то задовољство, та срећа. Г. Пашић је, и ако по чину каплар у народној војсци, у овој прилици заборавио, да војник гологлав не салутира, него је с времена на време, озарена лица подизао руку и салутовао, и ако је био гологлав.

Ратници, који су, како официри, тако и војници, правили изванредан, грандиозан утисак нарочито сад приликом овога дефиловања, били су громко и одушевљено поздрављани из хиљаде грла поносито раздраганог света. Често су се чули из публике узвици имена појединих официра, којима су њихови познаници честитали. Нарочито је френетично био поздрављен Престолонаследник, који је пројахавши поред балкона скренуо у дворску капију и ту сачекао пролаз целе војске.

Кад је у 1 час по подне извршено дефиловање, које је трајало 45 минута, масе света су се разлиле по улици, локали су се препунили и свуда су се осећали весеље, срећа и задовољство.

По подне и у вече.

СВЕЧАНА СЕДНИЦА

11. августа после подне, према утврђеном програму, одржана је у општинској дворани свечана седница општинског одбора.

Председник општине *Г. Давидовић* рекао је скупљеним одборницима :

— Ми ову свечану седницу држимо зато што се у наш град враћају војници са славнога посла, који су извршили на част српскога народа. Општински суд предложиће одбору на решење неколико одлука, који ће бити путоказ за даљи рад у овоме правцу. Прво бисмо имали да обележимо долазак Њ. В. Престолонаследника, а то ћемо учинити тиме што ћемо једну од улица назвати његовим именом. Ја томе не мислим наводити разлоге, јер је Престолонаследник својим држањем и опхођењем заслужио ту пажњу....

После тога је *Г. Давидовић* предложио, а општински одбор аklamацијом усвојио, да се простор између Сремске и Краљ-Александрове улице назове тргом Престолонаследника Александра.

У ДВОРУ

Изасланство београдске општине било је код Престолонаследника 20 минута. Њ. Височанство захвалило се Одбору и замолило изасланике да изразе његове велике симпатије милим београђанима. Увече је у двору био приређен ручак за 150 гостију, који су се задржали у двору до 11 сати.

БАКЉАДА

Много пре, него што се кренула свечана бакљада, цео простор од Престолонаследниковог Трга до „Лондона“ био је прекрићен масом света, тако да је кордон жандамерије са муком одржавао ред.

Свечана бакљада, коју су носили највиђенији београдски грађани, кренула се од општине тачно у 7 часова увече са музиком на челу, пред којом је ишао одред коњичке жандармерије. Бакљада је кнез Михаиловом улицом дошла до пред Двор, где је у име Београђана поздравио Краља г. Тодор Михаиловић, трговац овим говором :

Краљу Господару!

Одана ти престоница, која никад ни у бризи ни у радости, није двојила своје осећаје од Твојих и данас је срећна што ти може честитати овај велики доживљај, повратак с бојног поља Твога јуначнога сина и наше узданице, наше будућности, нашега милога Престолонаследника на челу храбре срске војске, с којом је он извојевао један низ победа које ће испунити најсветлије стране историје српскога народа.

Читав један век је протекао кржаве борбе и тешких напора за ослобођење крста од некрста. И тај век и та борба, зачела је када се пре сто година Твој Дед, прослављени и велики Вожд појавио на Орашцу, те

„Диже народ, крсти земљу
А варварске ланце сруши;
Из мртвијех Срба дозвоа,
Дуну живот српској души“.

Након равно сто година Господару, помолио си се Ти Богу на Орашцу и заветовао светим аманетом Великог Ти Деда. И гле, народи балкански које је он некада први позвао да се пробуде из мртвачког сна пренуше се на Твој позив и Ти, Господару, доврши, дело на југу, што је он започео.

Значајно је и велико дело, Господару, које си с Твојом јуначком војском и родољубивим и мудрим саветницима Твојим завршио. Историја од јуче и данас испуњава нас, савременике њене, поносом и гордошћу и надахњује нас захвалношћу и дубоком оданошћу према Теби у Твоме Дому. Господару! Из те захвалности и оданости, Господару, потиче и наша готовост да Те и даље са пожртвовањем помажемо у свима Твојим будућим напорима за добро, углед, величину и сјај Србије, која се сада простире од Дрима до Струме и од Дунава до лепих Македонских језера.

Живео наш љубљени и узвишени Краљу!
Живео јуначки Ти Син, Престолонаследник Александар!
Да живи цео Твој благословени Дом! —

Краљ се кратким говором заблагодарио Београђанима који су и овом приликом показали своју велику љубав и оданост краљевом Дому, овим речима:

„Драги Моји Београђани,
„Данашњи дан, дубоко ме је потресао и обрадовао.

„Потресло ме, јер сам видео, колико су топла Ваша осећања, према моме сину, наследнику престола; колико је искрено Ваше поштовање, према помену мог деда, и најзад, ево сад, колико су велике Ваше симпатије за мој дом. А обрадова ме, јер се у овим вашим манифестацијама показало тако дивно, колико цените нашу драгу војску, и како срдечно, и са признањем, излазите на сусрет нашим дичним борцима. Ја се са свима мојима поносим љубављу моје престонице, и верујте, да Вам је истом топлином враћамо. Нека би Бог дао, да српском престолу вазда буде најјачи ослонац љубав народна.

„Хвала Вам, дакле, моји драги Београђани, хвала вам од свег срца.

„Живели!“

ВЕСЕЉЕ И ВАТРОМЕТ

У вече је било на Калемегдану народно весеље. Свирала је војна музика.

По Сави и Дунаву су пловили бродови, украшени и осветљени.

На топчидерском брду био је ватромет. Ванредно су успеле фигуре: иницијали *П* и *А*, тробојка, купа, топовска паљба....

И са бродова је пуштан ватромет.

Београдске улице биле су пуне света све до два сата по поноћи.

На свечаном ручку у двору 11 ов. месеца увече наздравио је председник владе Г. Никола Пашић свим речима:

**Ваше Величанство и
Ваша Височанства**

У овим историским данима дозволите ми, Ваше Величанство, да узмем себи слободу да дадем израза општој народној радости, што је Косово освећено, што је Сливнички засенак сјаја српског оружја збрисан, што је име Србиново високо уздигнуто — што је Велика Србија створена. Сва та велика светла историска дела, извршена су под мудро и патриотском управом Вашег Величанства.

Бесмртни Вожд васкрснуо је српски народ, задивио јунаштвом цео свет и снагом и пожртвовањем пробуђеног српског народа засновао српску државу — нову Србију.

Све што је после тих херојских дана настало само је било слаби наставак огромног задатка.

Србија је напредовала, али је полет изгубила и доживила да је нове балканске државе претеку.

Тек под мудрој и родољубивој управом Вашег Величанства, које је своју управу засновало на слози с Народом Српским, — могла је Србија прибрати своју растројену снагу.

Требало је и труда и пожртвовања и сталности да се залече ране ранијих година да се државне финансије уреде, да се економско стање побољша, да се финансиска моћ државе подигне и наоружање војске изврши; да се Србија вине из унутрашњих ситних спорова на висину задатка српског народа, и приступи остварењу српске заветне мисли.

Ове светле историске дане ове велике народне тековине, не би могле доћи, да се раније нису стварали повољни услови, да се није стално и неуморно радило, често пута под врло мучним приликама и борбама.

Тај непрекидни рад на спреми Србије за извршење њеног националног задатка, могао се је извршити под сталном помоћи и заштитом Вашег Величанства.

Очекивани дани наступили су, — и Ваше Величанство са својом спремном и одушевљеном војском кренуло се је пут тужног Косова.

Одушевљена, спремна и неустрашима српска војска — прва армија под командом Вашег узвишеног сина, а нашега омиљеног престолонаследника Александра, сударила се је с Турском силом на Куманову и у дводневној љутој битци славно је побеђена турска војска и Косово освећено.

Од те одсудне велике победе, српска војска под командом младог, одушевљеног и храброг престолонаследника ишла је од једне победе до друге и ослободила је уз помоћ осталих армија целу немањинску Стару Србију са старим престоницама наших старих краљева и царева.

Ове светле историске догађаје, ова велика јуначка дела, ово препорођење српског народа, ове велике српске тековине, везане су како за име Вашег Величанства, тако исто и за име Вашег Сина, нашег милог и храброг Престолонаследника Александра, за имена унука и праунука бесмртног Војда, везане су за Дом Карађорђевића, под којим је Србија заснована и сада Велика Србија створена.

С дубоким уверењем да дајем израза осећањима радости целог Српског Народа, да дајем израза *сјајним надама*, које нам обећава храбри Престолонаследник Александар, подижем ову чашу у његово здравље.

Живео! Живео! Живео!

На здравицу председника владе Г. Николе Пашчића одговорио је Престолонаследник Александар овим речима:

Господине Председниче, у име Њ. В. Краља и у име Своје Ја сматрам за пријатну дужност да Вам из свег срца захвалим што сте се, у овим данима најновије српске историје, на првоме месту сетили и одали дужну пошту творцу Нове Србије, символу свих српских идеала и праоцу Дома нашега — Вожду Карађорђу. Ја Вам тако исто благодарим на изразима пуним признања за великодушну владавину Мога Узвишеног Родитеља, Њ. В. Краља. Са Моје стране пак примите искрену захвалност за ласкаве речи, које сте били љубазни упутити на Моју личност, нарочито у погледу нада које српски народ у Мене с правом полаже.

На основу животних потреба српскога народа, његових славних традиција и његове достојне будућности — засновао је још славни Карађорђе не само нову српску државу већ и нове идеале српскога народа. *Са народом и за његово добро!* — То је била девиза Карађорђева. Та идеја водиља била је и остаће животан циљ свих Његових потомака. Од заклетве, која је положена у Орашцу 1804. године, везана је судбина Карађорђевог Дома са судбином српскога народа. Отуда је и за нас Косово била тешка рана, која се морала исцелити, а Сливница срамна љага, која се морала опрати.

И велики геније нашега напаћенога народа дочекао је свој триумф. За свега десет година владавине мог узвишеног оца, правилно упућена и патриотски надахнута снага српскога народа извојевала је, у два минула славна рата, не само нову територију старе српске државе, већ и нов углед и нову славу српскоме имену. Стварањем услова за економски напредак, трговинску независност и финансијски полет, завођењем праве слободе и законитости у држави, Србија је дошла у могућност да невероватном брзином усаврши све своје физичке и духовне способности и да поврати своје првенство међу баканским државама и народима. Економско и финансијско ново стање пружише нам могућност да убојну земаљску снагу спремимо и усавршимо до оне исте висине, до које слобода и просвећени патриотизам уздигоше наш народ и наше војнике: — до највишег и најзавиднијег степена националне свести и херојског самопрегоравања! У том погледу нека приме наше пуно признање и топлу захвалност сви они, који својим патриотским радом до-

принеше: да Србија постане војнички сигурна, морално крепка и национално поносна!

Господо!

Херојски подвизи у прошлој години и овој години наше дичне војске, као и извојеване велике државне и националне тековине наше, нека нам свима буду опомена и подстрек да свима својим силама настанемо, да велика Србија на велико и ради, да више и боље производи, да се њено природно богато претвори у богатство њенога народа, да њена трговина постане обимнија и разноврснија, а благотворни зраци просвете да допру и до најзабаченијих кутака удвојене Србије, да нам чувар државне независности и националне части — наша војска — буде не само бројно већа и технички савршенија већ да настави и развије своје славне садашње традиције.

Ја дижем ову чашу за сјајну будућност Србије, којој смо сви дужни посветити све своје силе, и позивам вас, господо, да самном узвикнете: Живео Српски Народ!

БАНКЕТ ОФИЦИРИМА

12 августа је општина београдска приредила у хотел „Бристолу“ банкет официрима. На банкету је било 300 официра општински одбор и још неколико нарочито позваних званица.

Прву здравицу напио је око 11 сати Министар Народне Привреде Г. Коста Стојановић, Њ. В. Краљу врховном команданту војске, Њ. В. Престолонаследнику, предводнику непобедне војске, и краљевском дому.

Затим је Г. Љуба Давидовић напио топлу здравицу српским официрима који су се храбро борили за величину и славу отаџбине с највећим пожртвовањем и испуњени осећајима дружељубља у борби храбрили војнике.

После тога је отпевана химна из четири стотине гласова, а певали су је како људи у униформи тако они с фраковима.

Око пола дванаест прочитао је здравицу стари инжињерски пуковник Ранковић. Он је поздравио председника општине и општински одбор и заблагодарио на срдачном гостољубљу. Пуковник Г. Ранковић је речито описао успех српске војске и српскога народа и нагласио да Србија овим својим великим успехом још није довршила своје велико дело.

Сви присутни су плескали и отпевали „Многаја Љета“. Војна музика одсвирала је „Хеј, трубачу!“

Епилог.

Прошао је светао и велики дан. Уз веселе узвике победиоцима вили су се и уздаси за погинулим херојима. Свима — свима Београд је тога дана посветио сву своју пажњу.

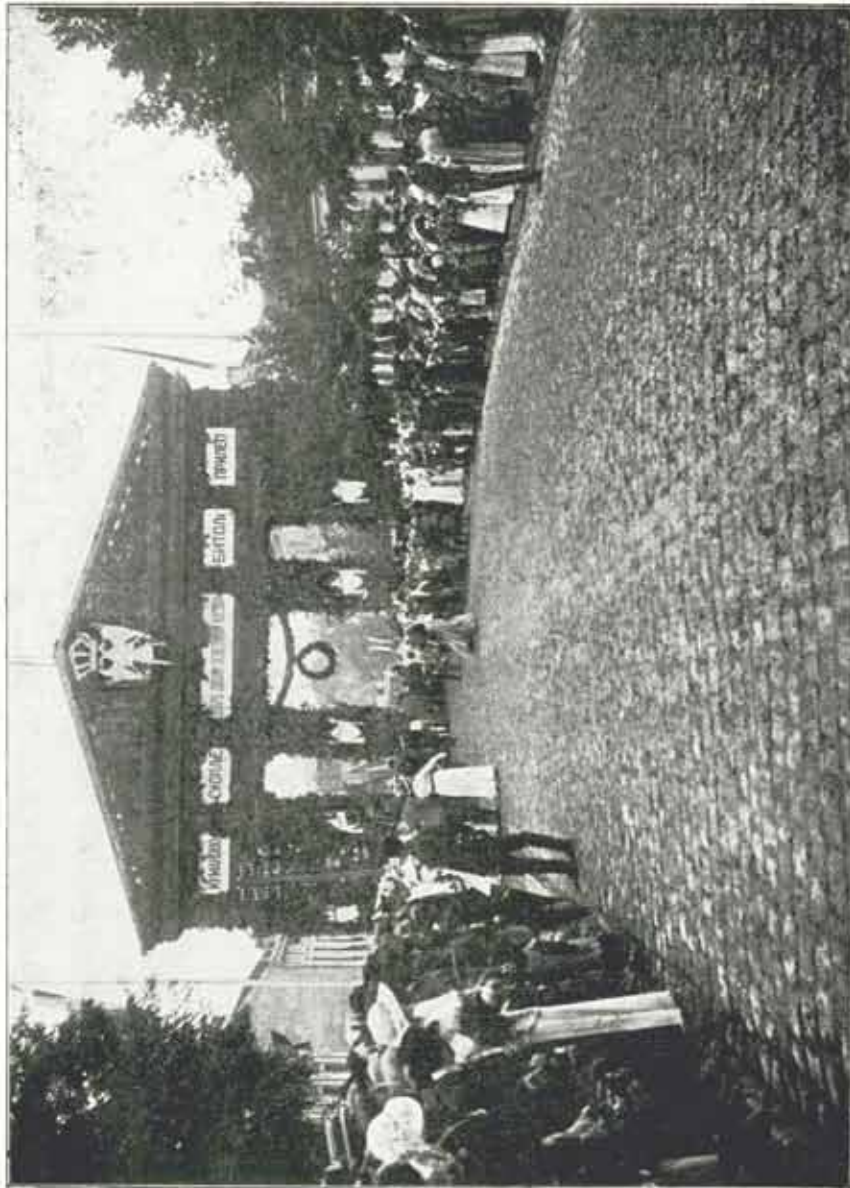
Душе свих хероја, из доба Карађорђева па све до последњег који паде на обалама Брегалнице и мутног Дунава, могу бити задовољне, јер њихови животи нису узалуд положени на олтар Отаџбине.....

Још целе ноћи брује Београдом узвици у славу погинулих у здравље живих бораца за нову славу и величину Србије, али са јутарњом румени буди се нов Београд — Београд свестан своје дужности према породицама ратника, свестан своје културне мисије у новој великој Србији.

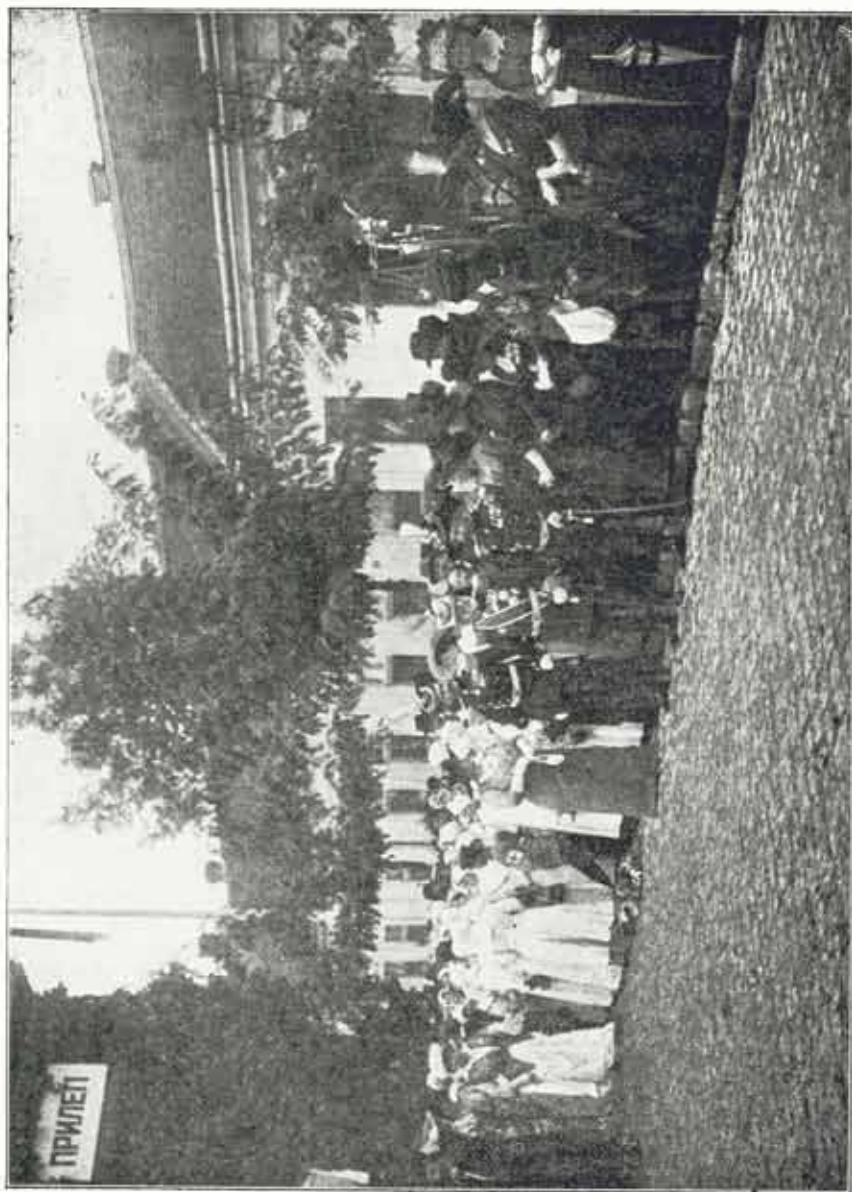
И кроз жиле Београда струји нов позив: Нема одмора — на дужност! Београд, центар Српства, неће и несме бити пошидан.

Још се нису изгубили последњи звуци победних песама а достојна престоница Србије креће се напред, носећи лучу и показујући пут новом успеху, новој слави.

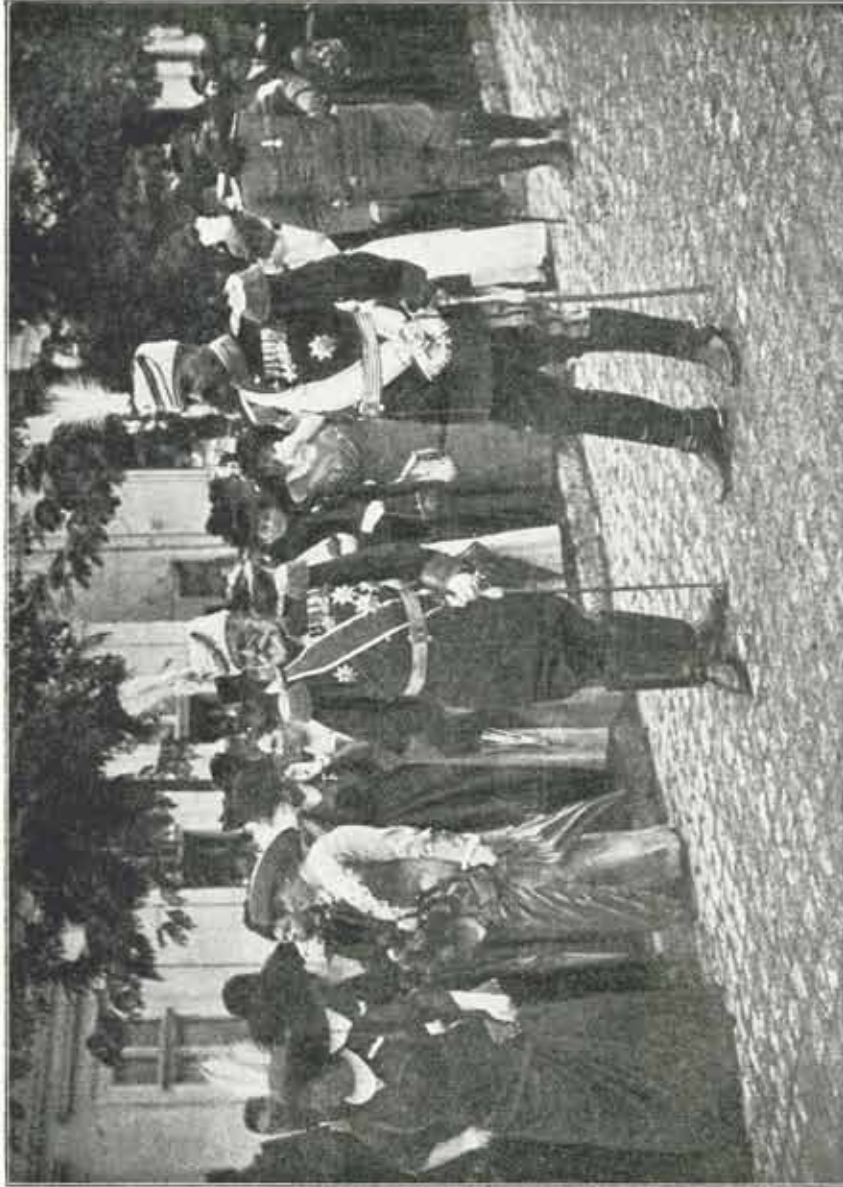
Љубиша Валић

Народ и корпорације очекују пред триумфалном капијом у Шумадијској улици долазак војске.

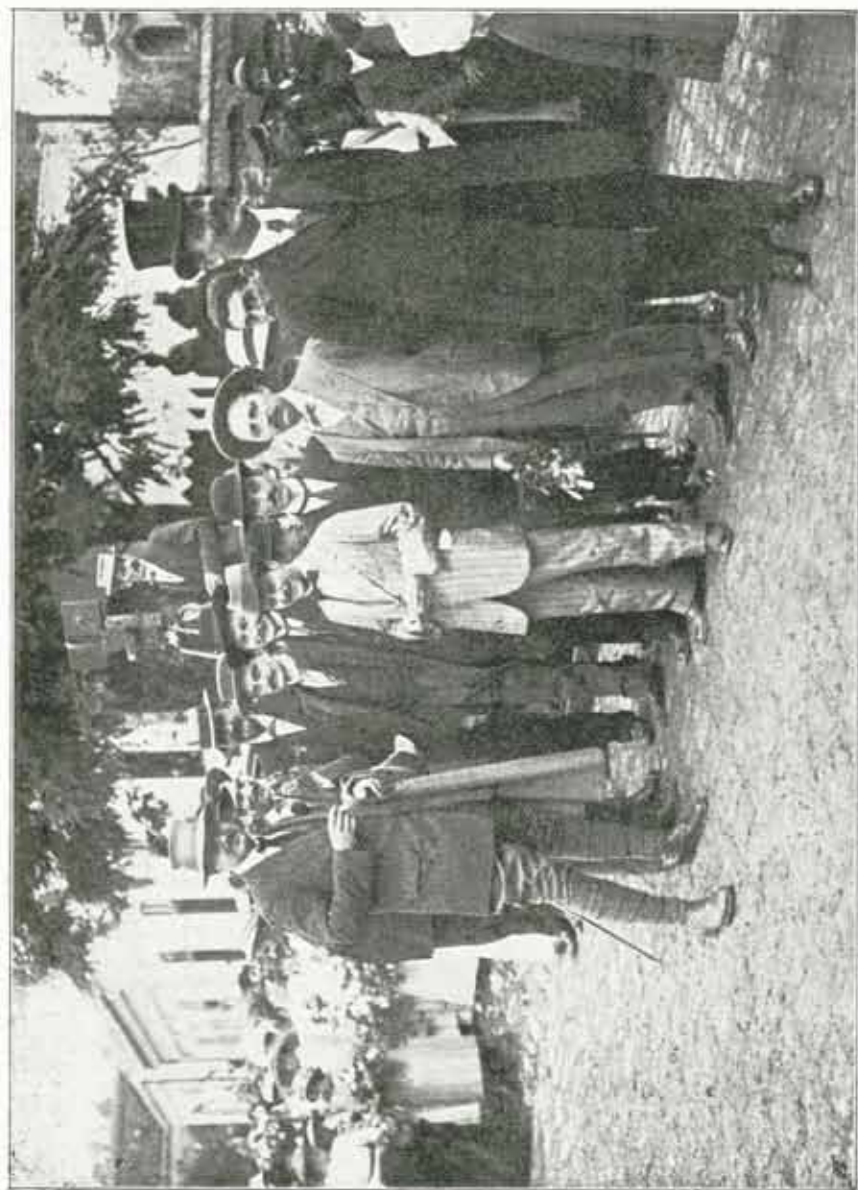

Војвода Путник, др. Р. Сондермајер и Коло Српских Сестара очекују долазак војске.

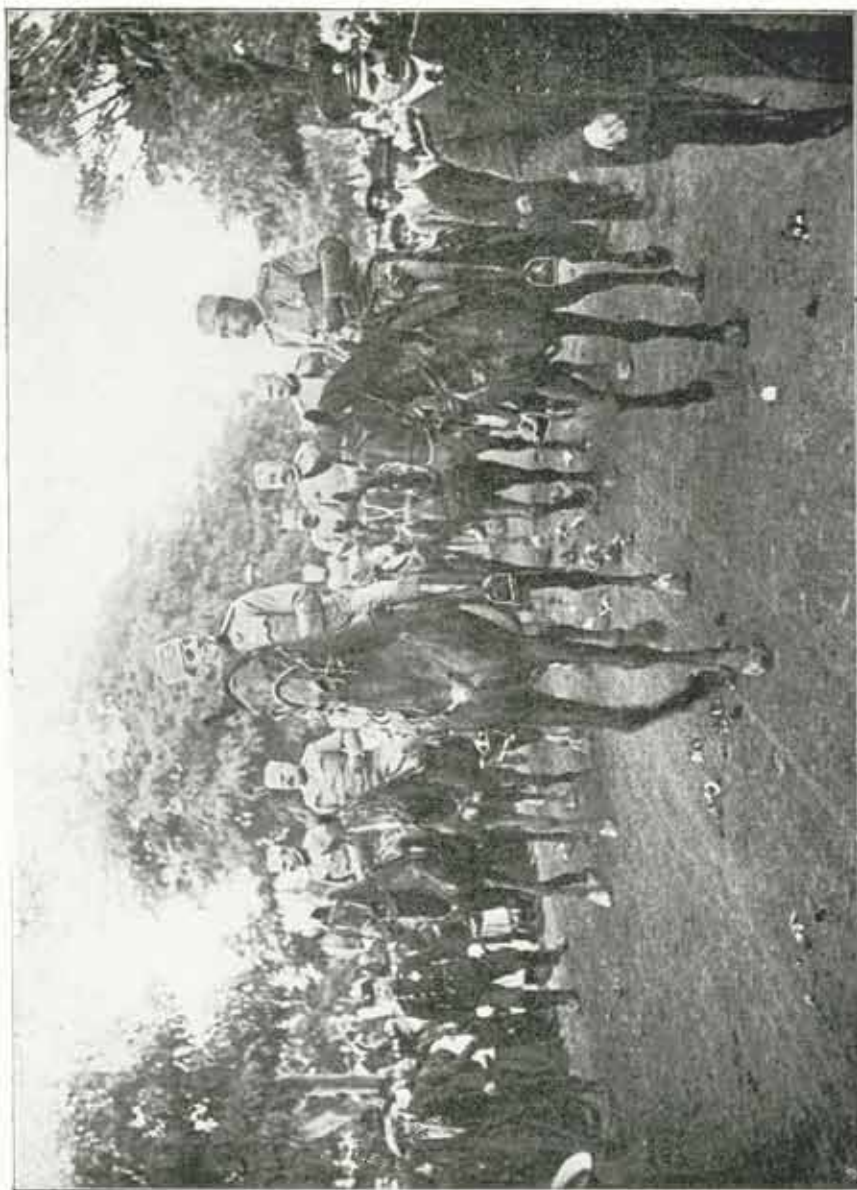

Војвода Р. Путник и министар војни генерал Божановић очекују долазак војске.

Српски новинари очекују долазак војске у Шумадиској улици.

Престолонаследник на челу штаба I армије долази у Београд.

Госпођица Радосављевића предаје Престолонаследнику сребрни венац поклон Женских Друштва.

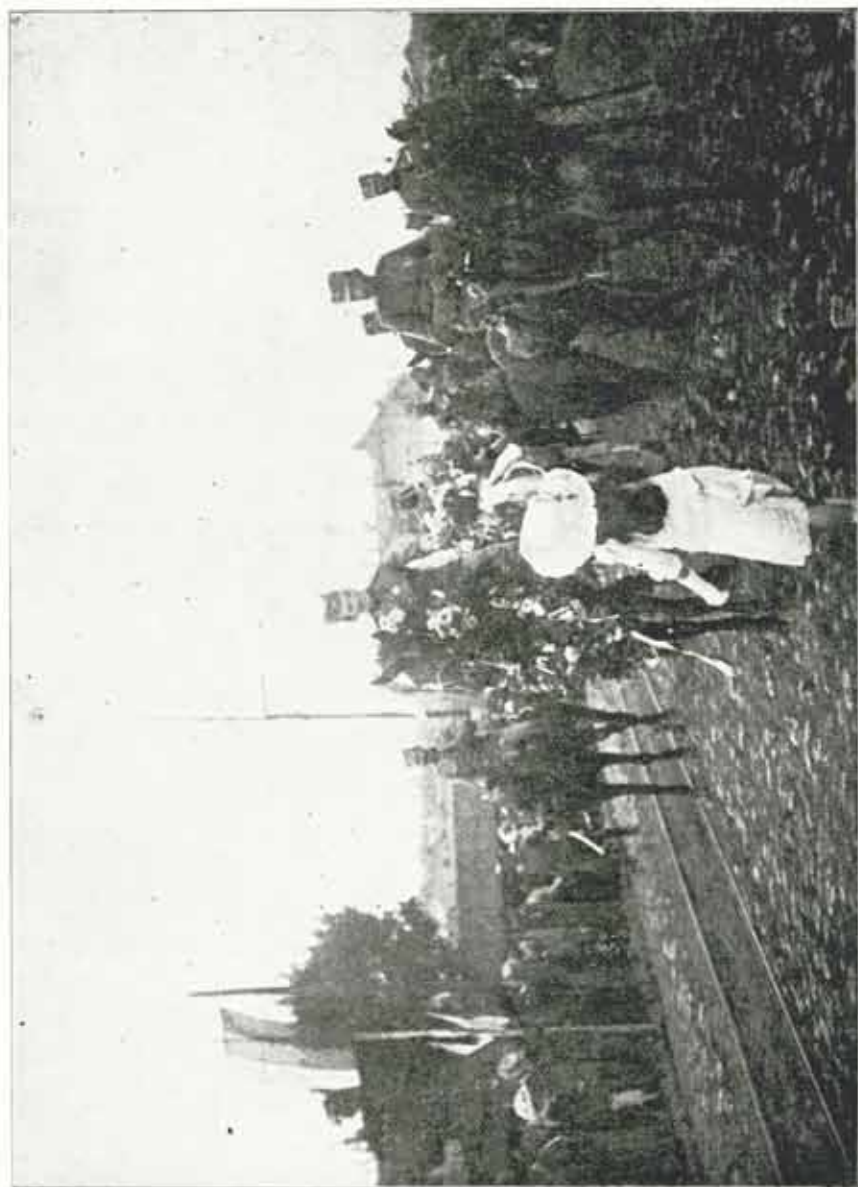
Председник београдске општине г. Љуба Давидовић предаје
Престолонаследнику сабљу — дар Београда.

Раџнер др. Алкалај поздравља Престолонаследника у име српско-јеврејске црквене општине.

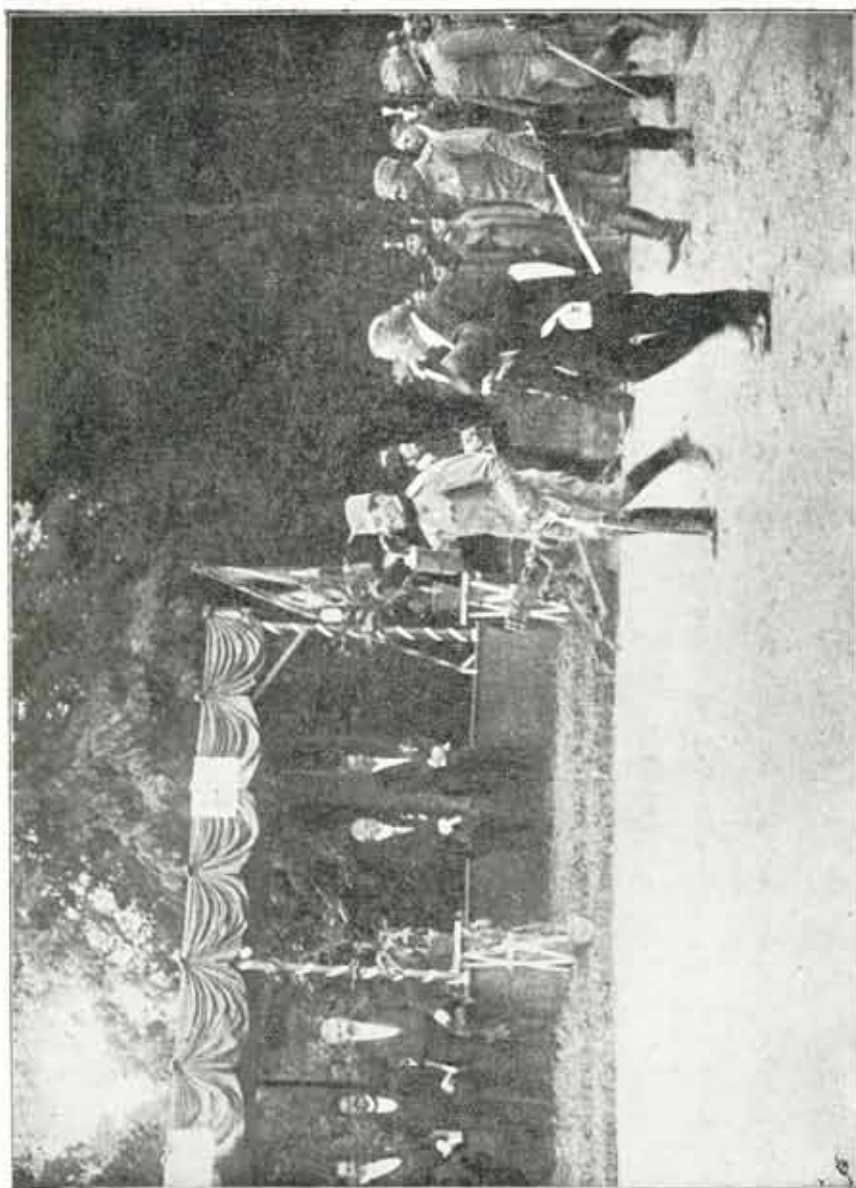
Свечани улазак у Београд, кроз триумфалну капију у Шумадиској улици.

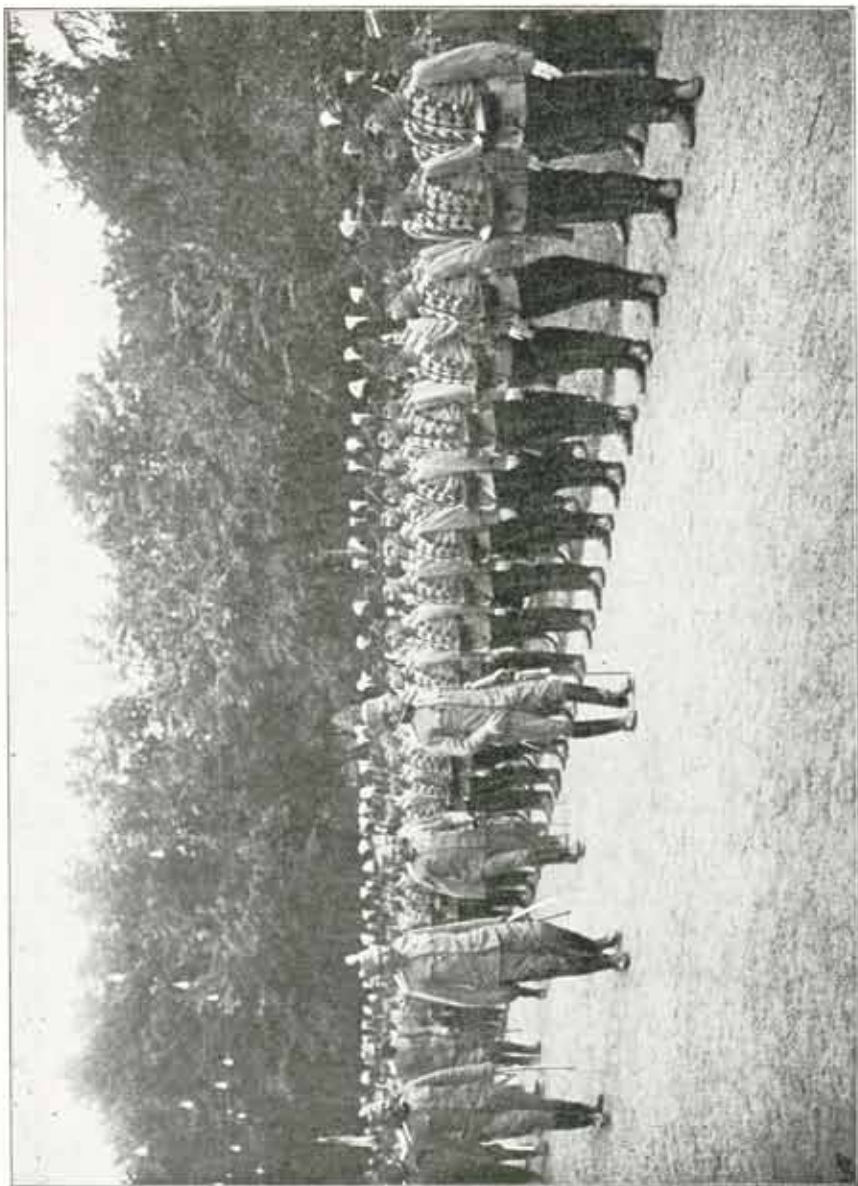
Престолонаследнику предаје цвеће девојчица основне школе.

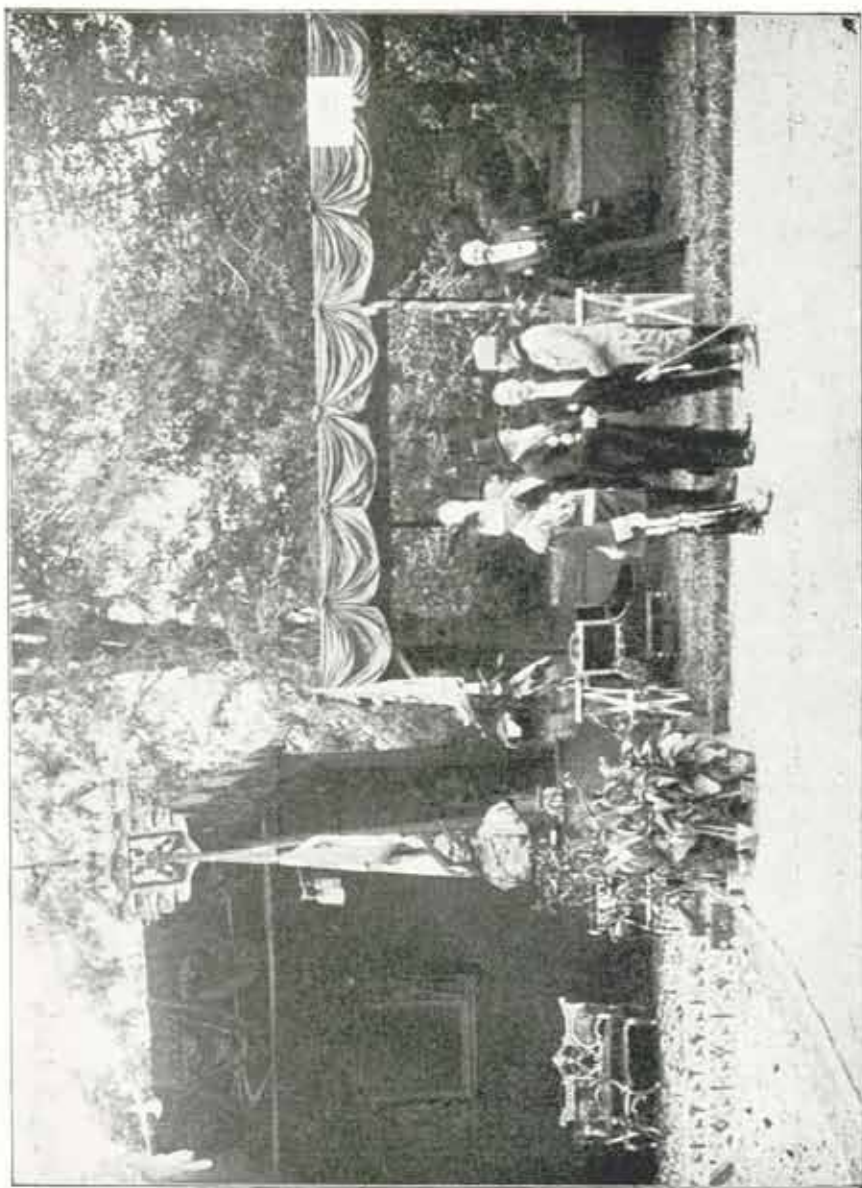
Великодостојници и представници корпорација за време освештења споменика.

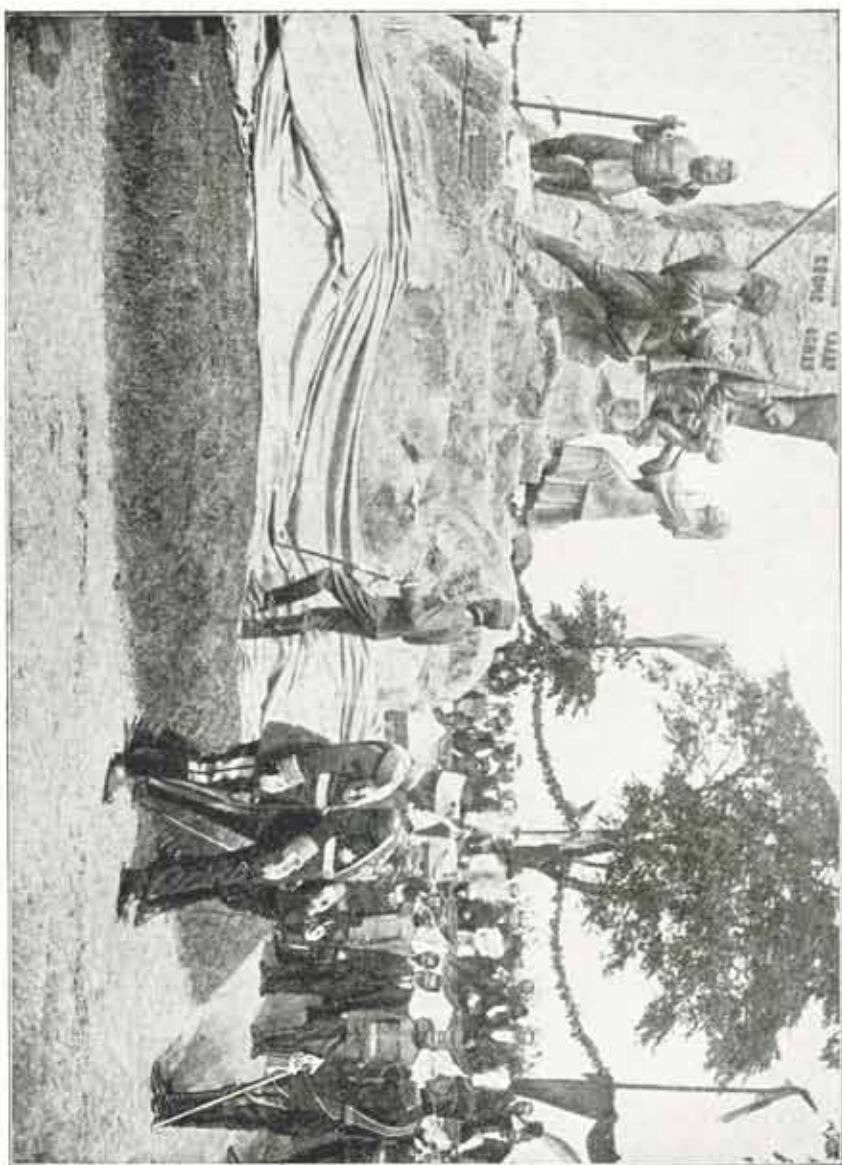
Престолонаследник на челу штаба I армије у пратњи г. Љубе Давидовића, председника општинне долази на освећење споменика.

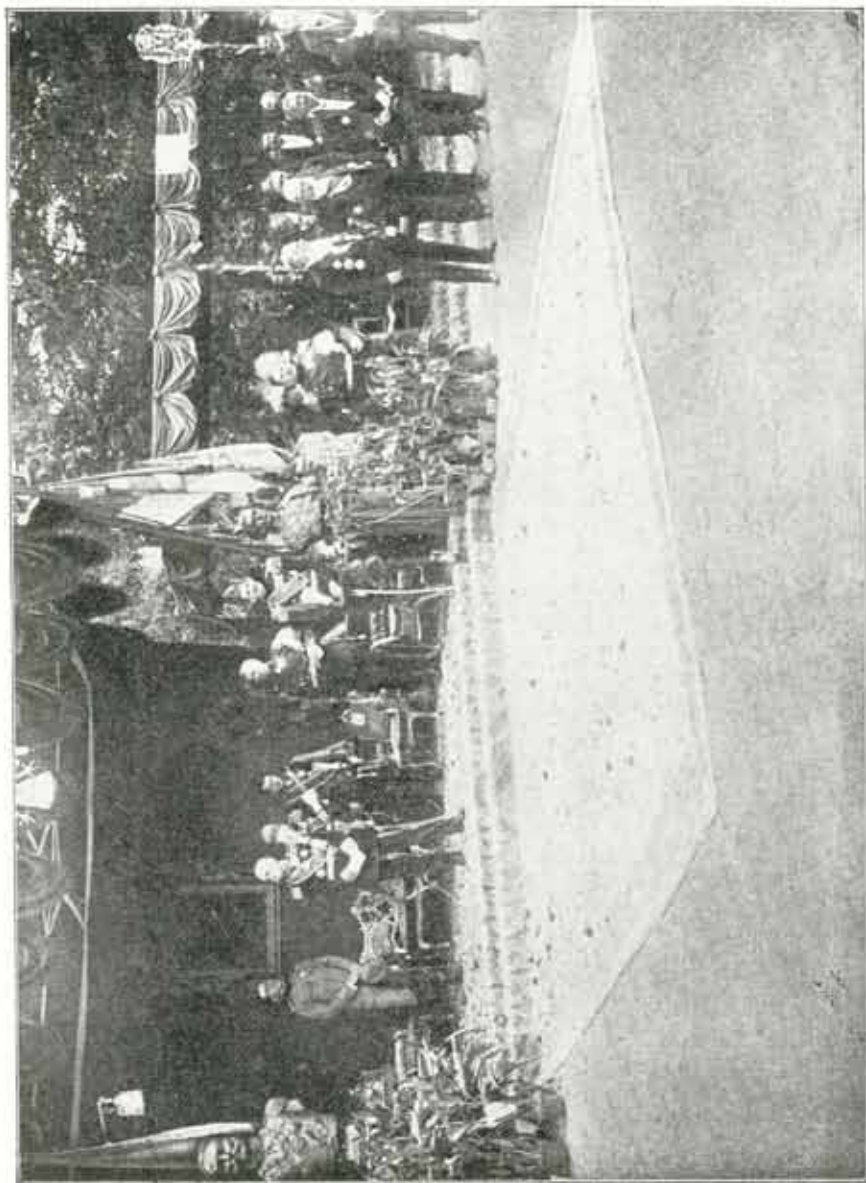
Престолонаследник прегледа почасну чету.

Престолонаследника поздравляю Министри добродошлицом.

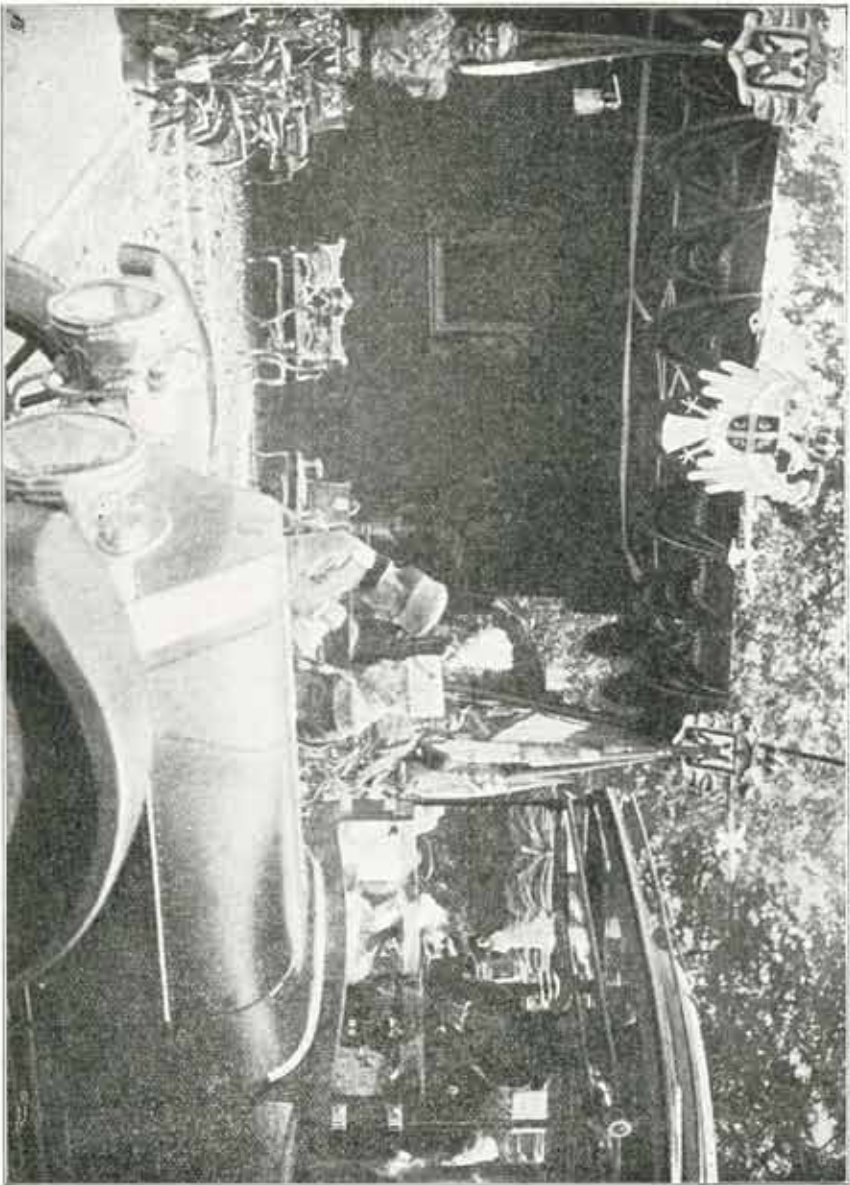
Крaль, Престононаследник и принц Бoрѣ полагжу венце на споменик.

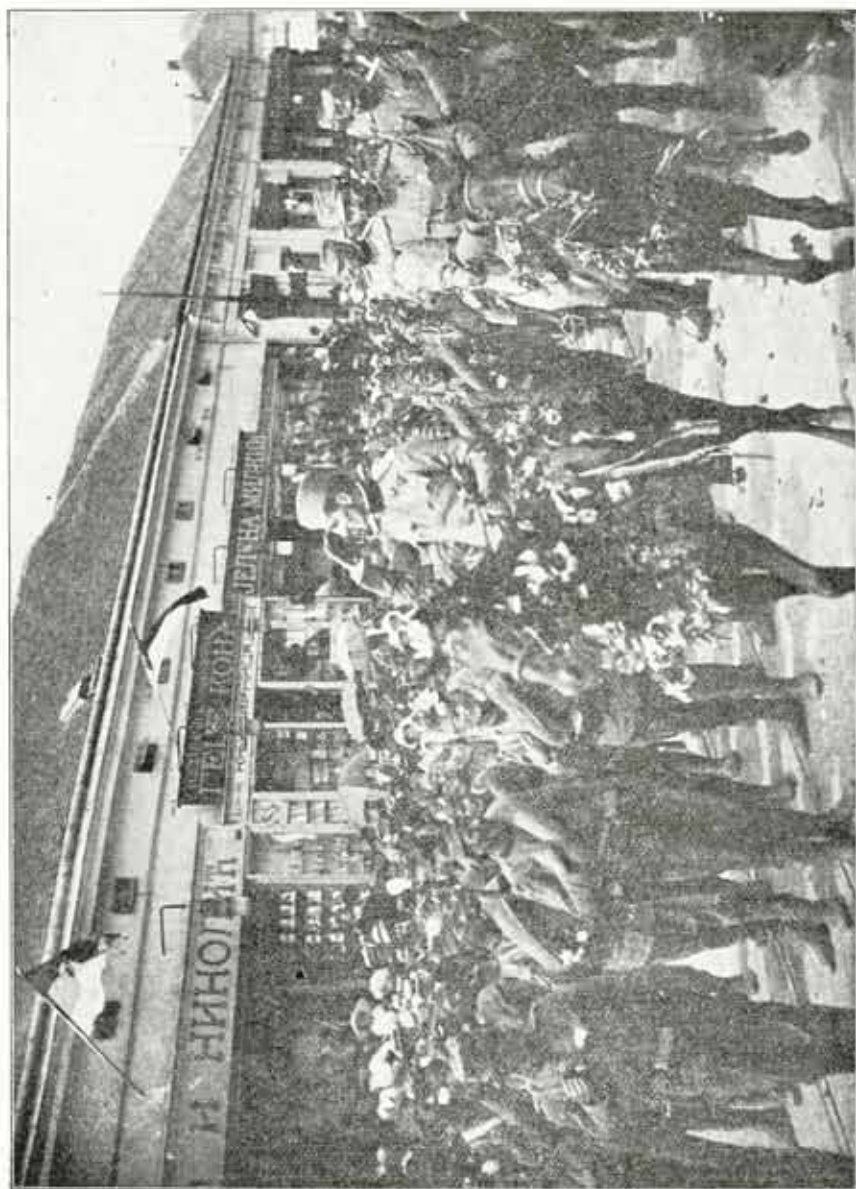
Крaљ са својим домоm и министрима при откривању споменика Карађорђеу.

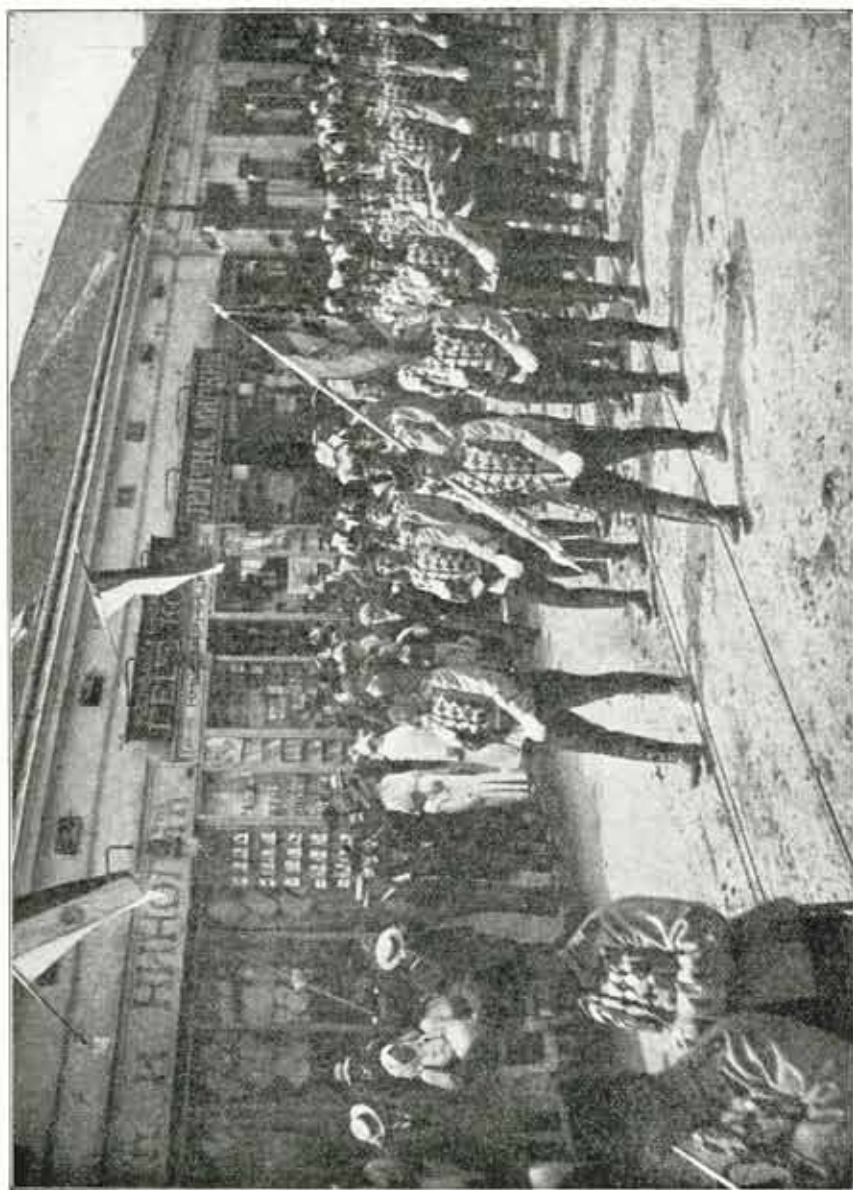
Споменик вожду Карађорђу. Израдио га Пашко Вучетић, вајар.

Краль својеручно одликује Престононаследника Александра златном медаљом за храброст.

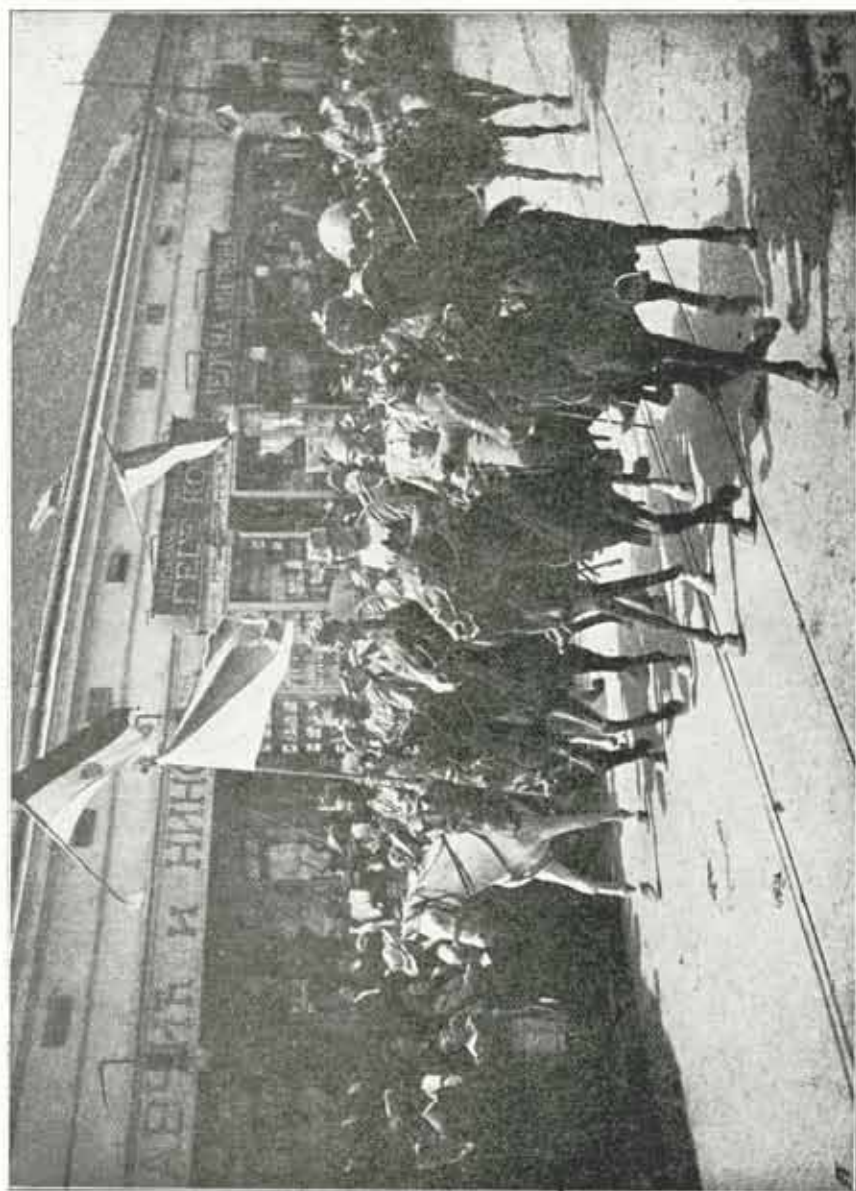
Престолонаследник на челу штаба I армије враћа се са откривања сломеника.

Краљева телесна гарда враћа се са откривања споменика.

Митраљевско одељење VI лука у повратку са откривања споменика.

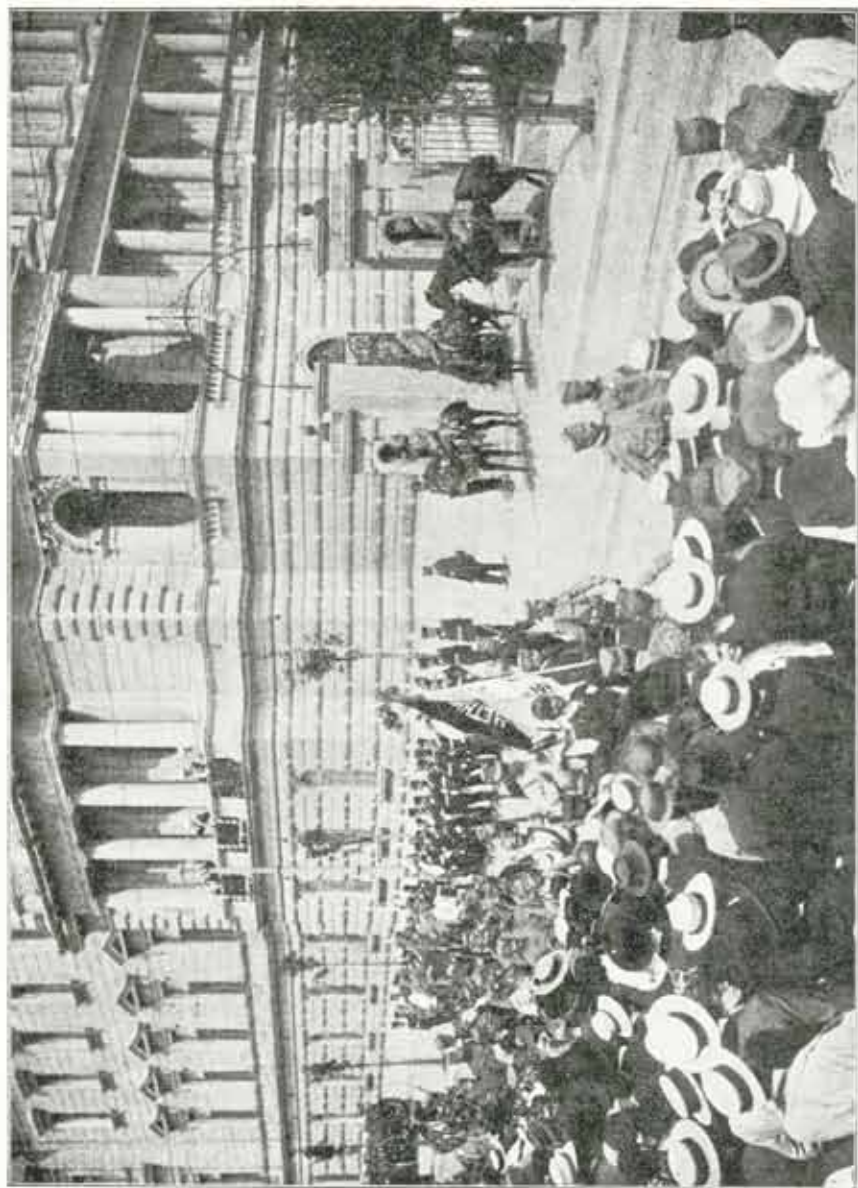
Трупе се враћају са откривања споменика.

1. The first part of the document is a list of names and addresses, which appears to be a directory or a list of contacts. The names are written in a cursive hand, and the addresses are listed below them. The list is organized into columns, with names in the first column and addresses in the second column. The names include "Mr. J. H. Smith", "Mr. W. B. Jones", "Mr. C. D. Brown", "Mr. E. F. Green", "Mr. G. H. White", "Mr. I. J. Black", "Mr. K. L. Gray", "Mr. M. N. Blue", "Mr. O. P. Red", "Mr. Q. R. Purple", "Mr. S. T. Yellow", "Mr. U. V. Orange", "Mr. W. X. Pink", "Mr. Y. Z. Silver", "Mr. A. B. Gold", "Mr. C. D. Bronze", "Mr. E. F. Copper", "Mr. G. H. Iron", "Mr. I. J. Steel", "Mr. K. L. Lead", "Mr. M. N. Zinc", "Mr. O. P. Tin", "Mr. Q. R. Nickel", "Mr. S. T. Cobalt", "Mr. U. V. Manganese", "Mr. W. X. Magnesium", "Mr. Y. Z. Calcium", "Mr. A. B. Potassium", "Mr. C. D. Sodium", "Mr. E. F. Lithium", "Mr. G. H. Beryllium", "Mr. I. J. Boron", "Mr. K. L. Carbon", "Mr. M. N. Nitrogen", "Mr. O. P. Oxygen", "Mr. Q. R. Fluorine", "Mr. S. T. Chlorine", "Mr. U. V. Sulfur", "Mr. W. X. Phosphorus", "Mr. Y. Z. Silicon", "Mr. A. B. Aluminum", "Mr. C. D. Magnesium", "Mr. E. F. Calcium", "Mr. G. H. Strontium", "Mr. I. J. Barium", "Mr. K. L. Radium", "Mr. M. N. Polonium", "Mr. O. P. Astatine", "Mr. Q. R. Francium", "Mr. S. T. Actinium", "Mr. U. V. Thorium", "Mr. W. X. Uranium", "Mr. Y. Z. Plutonium", "Mr. A. B. Americium", "Mr. C. D. Curium", "Mr. E. F. Berkelium", "Mr. G. H. Californium", "Mr. I. J. Einsteinium", "Mr. K. L. Fermium", "Mr. M. N. Mendelevium", "Mr. O. P. Nobelium", "Mr. Q. R. Lawrencium", "Mr. S. T. Rutherfordium", "Mr. U. V. Dubnium", "Mr. W. X. Seaborgium", "Mr. Y. Z. Bohrium", "Mr. A. B. Hassium", "Mr. C. D. Meitnerium", "Mr. E. F. Darmstadtium", "Mr. G. H. Roentgenium", "Mr. I. J. Copernicium", "Mr. K. L. Nihonium", "Mr. M. N. Flerovium", "Mr. O. P. Oganesson".

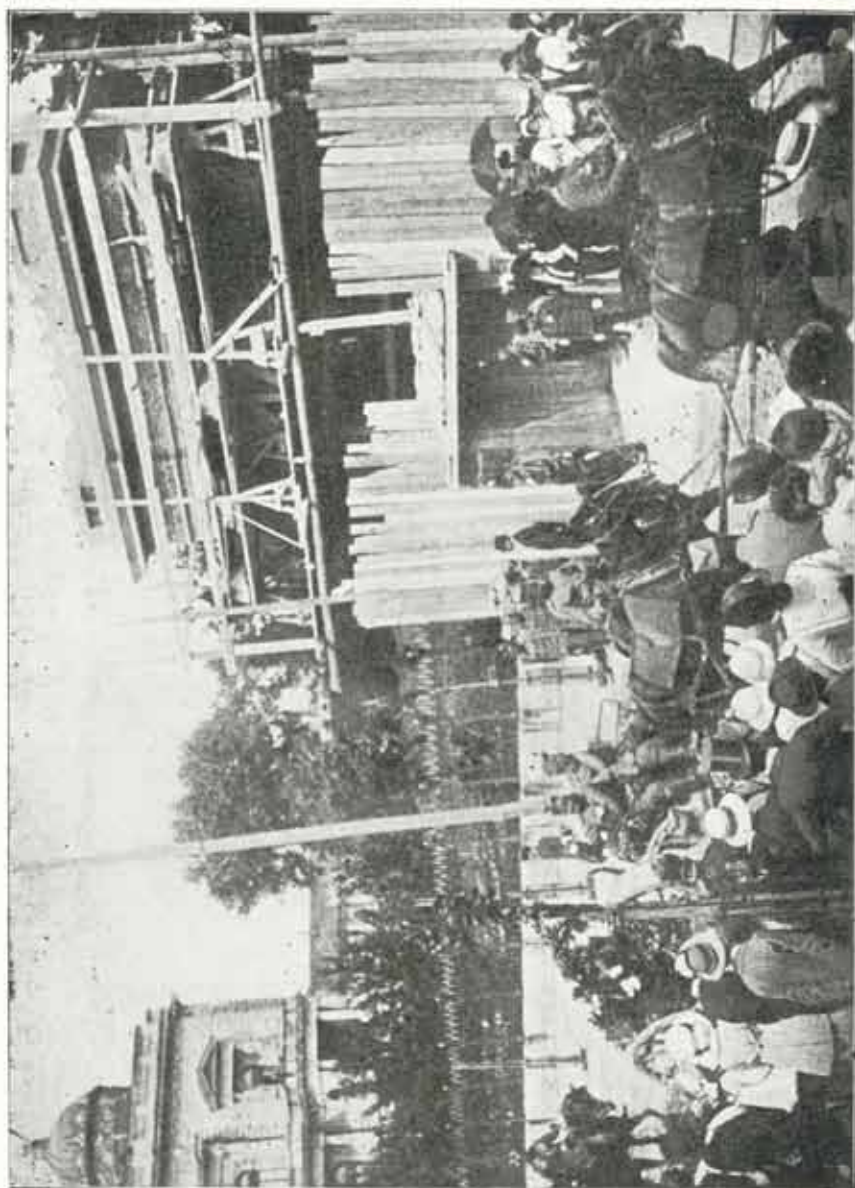
Ковиња полази на дефиловане пред двор.

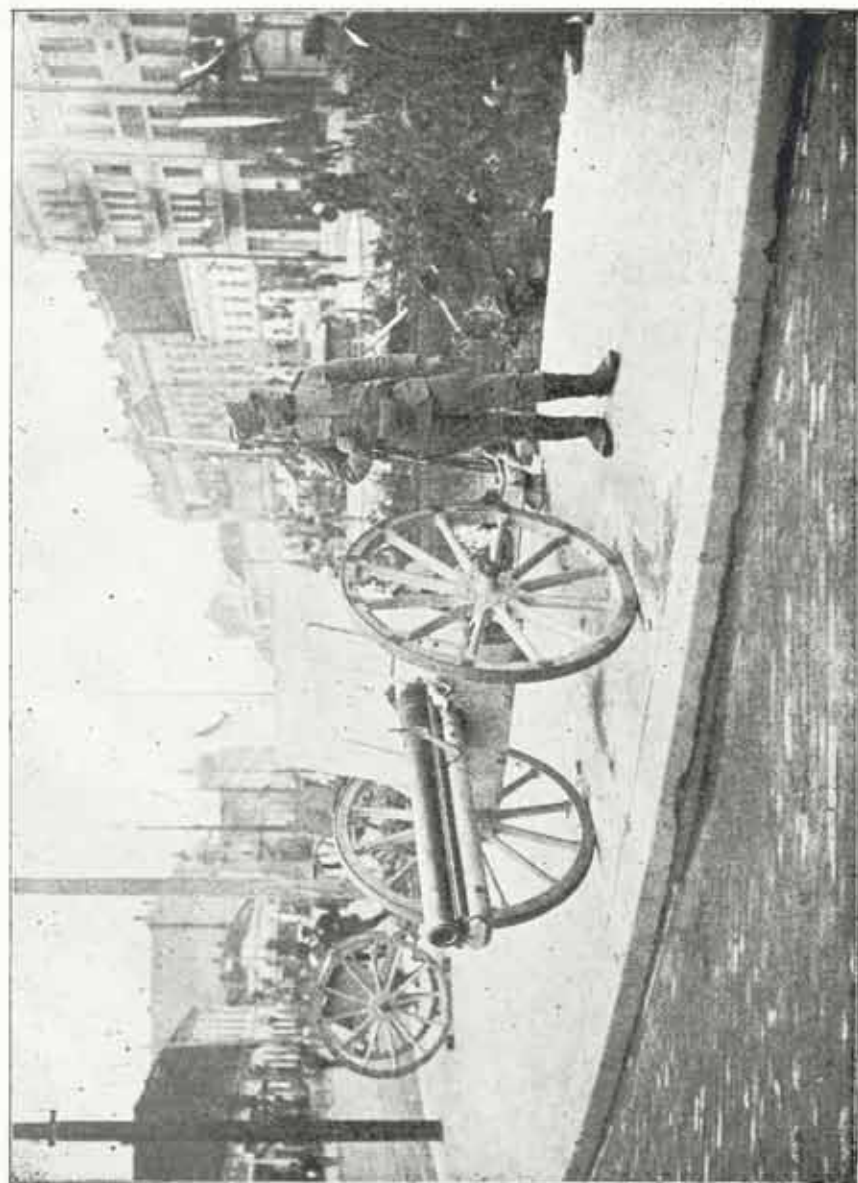
Дефиловање пред двором, Четнички одред.

Дефилованье пред двором. Артилерија.

Задобивена бугарска батерија у борби на Брегалници.

